

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ
Ekonomika a management

Statistická analýza názorů obyvatel ČR na systém důchodového
zabezpečení v ČR
diplomová práce

Vedoucí bakalářské práce:
Vypracovala:

Ing. Tomáš Hlavsa
Barbora Skalová

Praha 2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně za použití uvedené literatury pod vedením Ing. Tomáše Hlavsy

28. března 2010

.....

Barbora Skalová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji všem, kteří mi při mé práci jakkoliv pomohli. Zejména Ing. Tomáši Hlavsovi, vedoucímu práce, za cenné rady při konzultacích.

**Statistická analýza názorů obyvatel ČR na systém důchodového
zabezpečení v ČR**

**Statistical analysis of the Czech population views of the pension
security system in the CR**

Souhrn

Hlavním cílem práce je vyhodnotit názory obyvatel České republiky na systém důchodového zabezpečení a pomocí vhodných metod statistické analýzy vyvodit závěry a odhadnout příčiny a následky těchto názorů na základě získaných teoretických poznatků.

Práce je rozdělena na dvě základní části. Úvodní část diplomové práce je zaměřena na zpracování teoretických poznatků o sociální politice, sociálním zabezpečení, důchodovém zabezpečení a reformě důchodového zabezpečení.

V praktické části práce je provedena statistická analýza dat získaných z dotazníkového šetření. V této části práce je charakterizován výběrový soubor respondentů a vypočteny a graficky zobrazeny absolutní a relativní četnosti odpovědí. Dále jsou zde testovány předem formulované hypotézy o nezávislosti mezi proměnnými a měřeny závislosti mezi odpověďmi z oblasti současného důchodového zabezpečení a z oblasti reformy důchodového zabezpečení.

Závěrem práce je zhodnocení názoru obyvatel České republiky na systém důchodového zabezpečení, shrnutí nejdůležitějších výsledků statistické analýzy a odhad příčin a následků analyzovaných názorů.

Klíčová slova

Sociální politika, sociální zabezpečení, důchodové zabezpečení, analýza kategoriálních dat

Summary

The main aim is to evaluate the opinion of Czech citizens to the pension system and using appropriate methods of statistical analysis to draw conclusions and assess the causes and consequences of these views on the basis of theoretical knowledge.

The thesis is divided into two parts. Introductory part of the thesis is focused on theoretical knowledge about social policy, social security, retirement security and pension reform.

The practical part is a statistical analysis of data gathered from a questionnaire survey. This part is characterized by a sample of respondents and the calculated and graphically displays the absolute and relative frequency response. Then, there are pre-formulated hypotheses tested for independence between variables and dependencies between measured responses of the current pension and the pension system reform.

In conclusions is evaluation of the opinion of Czech citizens to the pension system, a summary of key results and estimation of the causes and consequences of the analyzed views.

Keywords:

social policy, social security, the pension systém, the analysis of categorical data

1. Úvod.....	9
2. Cíl práce	10
3. Metodika	11
4. Literární rešerše.....	14
4.1. Sociální politika	14
4.1.1. Sociální politika v ČR po revoluci	16
4.1.2. Východiska reformy sociální politiky v ČR	17
4.2. Systém sociálního zabezpečení	18
4.2.1. Sociální zabezpečení	18
4.2.2. Český systém sociálního zabezpečení.....	19
4.3. Systém důchodového zabezpečení.....	20
4.3.1. Důchodové zabezpečení dle druhu financování a správy	20
4.3.2. Systém důchodového zabezpečení v ČR.....	23
4.4. Reforma důchodového systému	25
4.4.1. Teoretická východiska penzijní reformy.....	25
4.4.2. Modely ideálního důchodového systému.....	27
4.4.3. Systémy důchodového zabezpečení ve vybraných státech Evropské unie ...	29
4.4.4. Reforma důchodového zabezpečení v České republice	31
4.5. Souhrn	34
5. Empirická studie.....	36
5.1. Základní přehled výsledků dotazníkového šetření.....	36
5.1.1. Charakteristika výběrového souboru	36
5.1.2. Přehled výsledků šetření o současném systému důchodového zabezpečení.....	37
5.1.3. Přehled výsledků šetření o reformě systému důchodového zabezpečení.....	42
5.2. Analýza kategoriálních dat.....	44
5.2.1. Současné důchodové zabezpečení.....	44
5.2.2. Reforma systému důchodového zabezpečení.....	50
5.3. Závěr	56
6. Seznam literatury	60
6.1. Internetové stránky.....	60
7. Seznam tabulek a grafů	61
8. Seznam příloh	63

Seznam zkratek

ILO (International Labour Organisation) – Mezinárodní organizace práce

OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

WB (World bank) – Světová banka

PAYG (Pay - As - You - Go) – průběžný systém financování

OSVČ – osoby samostatně výdělečně činné

DB (Defined Benefit) – dávkově definovaný

DC (Defined Contribution) – příspěvkově definovaný

MT – majetkově testovaný

P- paušální

F- fondový

1. Úvod

Prvopočátky sociálního zabezpečení v České republice byly formovány sociálními zákony, které prosadil v tehdejší Německu říšský kancléř Otto von Bismarck¹ a které později převzalo nově zformované Československo včetně nástupnických států. Sociální systém se postupně vyvíjel a před druhou světovou válkou existoval na území dnešního Česka jeden z nejrozvinutějších systémů sociálního zabezpečení své doby. S příchodem komunistické vlády v roce 1948 se z diversifikovaného systému stala těžkopádná a automatizovaná instituce, která nepřístupovala k člověku jako k individualitě, ale řešila sociální problémy pro všechny jednotně bez ohledu na příčiny a okolnosti.

Po Sametové revoluci v roce 1998 bylo nutné přizpůsobit systém sociálního zabezpečení tržnímu prostředí a tato potřeba přetrvává až do současnosti. V oblasti důchodového zabezpečení je nejdůležitějším úkolem udržet jeho finanční stabilitu a to jak pro Českou republiku tak i pro většinu zemí Evropské unie vzhledem k trendům v demografickém vývoji populace, kdy dochází ke stárnutí obyvatelstva a většímu zatěžování důchodového systému.

Z mnoha příkladů reforem a doporučení od nadnárodních organizací zabývajících se finanční stabilitou penzijních systémů vyplývá, že nejvhodnějším řešením situace je systém založený na více pilířích, ve kterém se vhodně kombinují metody financování a správy systému. Toho, aby se zlepšila finanční stability penzijního systému, lze dosáhnout pouhým zpřísněním parametrů, ale reforma tohoto typu neřeší problém z dlouhodobého hlediska. Je tedy nutné udělat náročnější strukturální změny, aby byl systém finančně udržitelný i pro budoucí generace. V současné době se v České republice postupuje podle tří etapového návrhu reformy, podle nějž by se měly změnit jak parametry systému, tak jeho struktura.

Analýza názoru obyvatel České republiky na systém důchodového zabezpečení a jeho současnou reformu je aktuálním tématem. Míra znalostí systému a ochota přijmout

---

¹ V roce 1881 zavedl nový systém sociálního pojištění, který zahrnoval všechny vrstvy obyvatelstva. Reforma byla dokončena v roce 1889.

navrhované změny je zásadní pro to, jak bude pro politiky obtížné navrhované změny prosadit a systém nastavit tak, aby byl finančně stabilní a zároveň byla zachována určitá míra solidarity.

2. Cíl práce

Hlavním cílem práce je vyhodnotit názory obyvatel České republiky na systém důchodového zabezpečení a pomocí vhodných metod statistické analýzy vyvodit závěry a odhadnou příčin a následků těchto názorů na základě získaných teoretických poznatků. Teoretická část práce je zaměřena na základní teoretické vymezení sociální politiky, jejího vývoje po Sametové revoluci a východisek reformy sociální politiky. Dále se teoretická část práce zabývá sociálním zabezpečením a systémem důchodového zabezpečení. Dalším cílem teoretické části práce je vymezení teoretických východisek reformy důchodového zabezpečení, modelů ideálního systému důchodového zabezpečení a příkladů jednotlivých penzijních systému z vybraných států Evropské unie.

Vlastní část práce je věnována analýze výsledků dotazníkového šetření. Analýza je postavena na testování stanovených hypotéz. Byla ověřována platnost tzv. nulových hypotéz. Ty předpokládají neexistenci statisticky významné závislosti mezi názorem obyvatel na systém důchodového zabezpečení a jeho reformu a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním respondentů. Jednotlivé hypotézy se zabývají problematikou znalosti systému, dostatku informací, zodpovědnosti za úroveň informovanosti, nastavení současného systému, soukromého spoření, obecné nespokojenosti se systémem, nastavení systému v zemích západní Evropy, nutnosti reformy, znalosti návrhu reformy, potřeby více informací o reformě a spokojenosti s navrhovanými kritérii reformy.

Základním výzkumným problémem práce je neznalost systému důchodového zabezpečení a jeho reformy a neochota přijímat navrhované kroky reformy. Hlavním

přínosem práce je odhalení příčin a následků názorů obyvatel České republiky na systém důchodového zabezpečení.

3. Metodika

Teoretická část práce bude zpracována na základě studia sekundárních dat na téma sociální politika, sociální zabezpečení a důchodové zabezpečení. Empirická část práce bude vycházet z primárních dat získaných na základě vlastního šetření.

Existuje více metod, pomocí nichž je možné získat relevantní data pro potřeby výzkumu. Pro účely práce byla vybrána metoda dotazování pomocí dotazníku. Tvorbu dotazníku lze rozdělit do šesti etap (**Příbová a kol.**, 1996):

1. vytvoření seznamu informací, které má dotazování přinést
2. určení způsobu dotazování
3. specifikace cílové skupiny dotazovaných osob a jejich výběr
4. konstrukce otázek ve vazbě na požadované informace
5. konstrukce celého dotazníku
6. pilotáž

Úvodní otázky předem sestaveného dotazníku se zabývaly charakteristikou respondentů, jejich pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním. Funkční, neboli meritorní otázky byly koncipovány jako uzavřené, polouzavřené a pocitové škály. Dotazník neobsahoval filtrační otázky.

Respondenti byli vybíráni pomocí prostého náhodného výběru tak, aby byl zachován reálný poměr mezi ženami a muži a byly zastoupeny všechny věkové a vzdělanostní kategorie. Minimální počet respondentů byl určen na 100 z důvodu reprezentativnosti výzkumu. Dotazovaní byli osloveni osobně nebo písemnou formou prostřednictvím elektronické pošty. Výstupní data dotazníku byla zpracována pomocí počítačového programu Microsoft Office Excel a Statistica verze 08.

Samotnou statistickou analýzu bylo nutné přizpůsobit typu dat. Sociální vědy jsou jednou z oblastí, ve které se často setkáváme s kategoriálními daty. Jedná se o hodnoty neboli kategorie, které nejsou přímo měřitelné. Nejobvyklejší metodou pro získání kategoriálních dat je dotazníkové šetření. Dotazovaný má možnost vybrat si z nabízených možných odpovědí a popřípadě může doplnit vlastní odpověď. Odpověď může být vyjádřena jak slovně, tak číselně. Jedná se o škály měření, jejichž nejvýznamnější typy jsou: nominální, ordinární a intervalové (**Řezanková, 2005**).

- *Nominální škála* – nelze určit pořadí hodnot, pouze jejich odlišnost (například dosažené vzdělání, status).
- *Ordinární škála* – je možné určit pořadí hodnot, ale nelze porovnat o kolik se hodnoty vzájemně liší (například stupně spokojenosti s navrhovanými změnami důchodového systému).
- *Intervalová škála* – lze určit o kolik je jedna hodnota větší než druhá (například věkové kategorie).

Dle typu škály rozlišujeme i typ kategoriální proměnné, tedy: nominální, ordinární a kvantitativní (kvantitativní se obvykle dále člení na intervalové a poměrové).

Speciálním typem proměnných jsou dichotomické (alternativní proměnné), které nabývají pouze dvou hodnot. Dichotomické proměnné mohou být symetrické, kdy obě kategorie jsou stejně důležité (například muž/žena) nebo asymetrické, kdy jedna z kategorií je důležitější. Při analýze dichotomických proměnných je předpokladem, že se jedná o binární proměnné, které nabývají hodnot 0 a 1. U nominálních proměnných se statistická analýza provádí většinou s číselným kódem, s kterým ovšem nelze provádět aritmetické operace. Ordinárním proměnným se pro účely statistické analýzy přiřazují pořadová čísla (**Řezanková, 2005**).

Základní přehled výsledků dotazníkového šetření byl zpracován pomocí rozdělení četností jednotlivých kategorií. Jedná se o třídění I. stupně, které bylo graficky zpracováno pomocí výsečových grafů.

Dvourozměrné rozdělení četností bývá označováno jako třídění II. stupně. Jedná se o propojování četností dvou a více proměnných do takzvané kontingenční tabulky, na jejímž základě můžeme usuzovat zda je mezi proměnnými závislost či nezávislost (Řezanková, 2005).

Běžnou metodou pro zjišťování, zda mezi vybranými proměnnými existuje statisticky významná závislost, je Chí-kvadrát test o vzájemné nezávislosti v kontingenční tabulce. „Předpokladem pro použití tohoto testu je, aby očekávané četnosti v jednotlivých políčkách neklesly pod hodnotu 5 aspoň v 80 % políček a ve zbylých políčkách se vyskytovaly aspoň hodnoty 1“ (Řezanková, 2005)

Tabulka 1 Dvourozměrná kontingenční tabulka

	b_1	b_2	...	b_s	
a_1	n_{11}	n_{12}	...	n_{1s}	n_{1+}
a_2	n_{21}	n_{22}	...	n_{2s}	n_{2+}
...	...	...	...	...	...
a_r	n_{r1}	n_{r2}	...	n_{rs}	n_{r+}
	n_{+1}	n_{+2}	...	n_{+s}	n

a_i kategorie proměnné A (r kategorií),

b_j kategorie proměnné B (s kategorií),

n_{ij} ($i = 1, 2, \dots, r; j = 1, 2, \dots, s$) sdružené četnosti absolutní
($p_{ij} = n_{ij} / n$ sdružené četnosti relativní),

n_{i+} marginální četnosti řádkové absolutní ($p_{i+} = n_{i+} / n$ relativní),

n_{+j} marginální četnosti sloupcové absolutní ($p_{+j} = n_{+j} / n$ relativní).

Zdroj: Hebák a kol., Vícerozměrné statistické metody 3, 2005

Test je založen na předpokladu, že jsou-li dva znaky nezávislé, pak rozdělní četností v kontingenční tabulce je úměrné řádkovým a sloupcovým marginálním četnostem (řádkové a sloupcové součty). Jedná se o testování schody mezi zjištěnými a očekávanými četnostmi. Nulovou hypotézu Chí-kvadrát testu je možné zapsat ve tvaru $H_0: \pi_{ij} = \pi_{ij,0}$, kde $\pi_{ij,0}$ je relativní četnost očekávaná v případě nezávislosti, dána vztahem $\pi_{ij,0} = p_i + p_{+j}$. Tato nulová hypotéza je pak testována vzhledem k alternativní hypotéze $H_1: H_0: \pi_{ij} \neq \pi_{ij,0}$ (Řezanková, 2005).

Jako testovací kritérium pro účely práce byla zvolena P-hodnota testu, která vyjadřuje pravděpodobnost chyby 1. druhu. Chyby 1. druhu se dopustíme pakliže zamítneme nulovou hypotézu přesto, že platí. P-hodnota testu hypotézy je rovna nejmenší hladině významnosti, na které můžeme hypotézu zamítnout. Malá P-hodnota poskytuje důvod zamítnout nulovou hypotézu a naopak vysoká P-hodnota důvod nulovou hypotézu zamítnout neposkytuje. Je-li P-hodnota nižší, než předem stanovená hladina významnosti α , nulovou hypotézu zamítáme. V práci byla zvolena hladina významnosti $\alpha = 0,05$.

Pro měření síly závislosti mezi proměnnými slouží koeficienty, které nabývají hodnot v intervalu $<0; 1>$, popřípadě $<-1; 1>$, kde hodnota 0 znamená nezávislost. Koeficientů závislosti je více druhů a je možné je rozdělit podle: rozměru tabulky (podle počtu kategorií u sledovaných proměnných), typu proměnných (nominální, ordinální nebo kvantitativní), typu závislosti (symetrická či jednostranná) (Řezanková, 2005). Pro účely práce byl zvolen pro měření závislosti Cramérův koeficient kontingence. Je-li hodnota V v intervalu 0 až 0,3, pak je síla závislosti mezi proměnnými slabá. Cramérův koeficient v intervalu 0,3 až 0,8 poukazuje na mírnou závislost mezi proměnnými. Silná závislost mezi proměnnými je naměřena, pakliže je Cramérův koeficient vyšší než 0,8.

4. Literární rešerše

4.1. Sociální politika

V České republice se pojem „sociální politika“ začal používat na přelomu 19. a 20. století. Význam tohoto sousloví není jednoznačný a jeho přesná definice v podstatě neexistuje. I přes různorodá pojetí sociální politiky jsou i tak patrné u všech přístupů společné rysy. Sociální politika je politikou orientovanou na člověka a na rozvoj, kultivaci a zdokonalování jeho životních podmínek a dispozic (Krebs, 2007).

Nejvýznamnější díl zodpovědnosti v oblasti sociální pomoci nese jedinec a jeho rodina, až když si člověk nemůže pomoci sám a ani jeho nejbližší toho nejsou schopni, nastupují nástroje sociální politiky (viz příloha 2). Moderní doba s sebou přinesla industrializaci, urbanizaci, dělbu práce a specializaci, čímž se oslabila funkce rodiny v oblasti sociální pomoci a bylo tedy nutné systém doplnit o další instituce. Dalšími hlavními nositeli zodpovědnosti jsou: trh, stát a občanský sektor (**Potůček**, 1999). Když situaci nezvládne rodina ani trh o jedince by se měl postarat stát či občanský sektor. Stát by měl zabezpečit vhodné legislativní prostředí proto, aby sociální politika mohla správně fungovat.

Základním kamenem sociální politiky je ústava, která obsahuje *Základní listinu lidských práv a svobod*. Dále se sociální politiky dotýkají další části celého právního řádu a to zejména pracovní právo, právo sociálního zabezpečení, zdravotní právo a občanský zákoník, kde je zakotveno rodinné právo a tím i vymezení práv a povinností rodičů a dětí. Nejenom legislativa je nástrojem státu pro regulaci sociální politiky, ale i tvorba a rozdělování finančních prostředků. Ekonomické poměry obyvatel a tím i sociální politika jsou významně ovlivňovány daňovou politikou. Kdyby financování sociální politiky bylo regulováno pouze trhem, zvyšovaly by se ekonomické nerovnosti, rostlo by sociální napětí a lidé by ztráceli důvěru v politické vedení (**Potůček**, 1999). Způsob nakládání s veřejnými zdroji ovlivňuje rozložení bohatství ve společnosti. To zda je vláda totalitní nebo demokratická má vliv na rozložení bohatství zejména mezi chudými a bohatými, výdělečně činnými a ostatními, muži a ženami a mezi rodinami s dětmi a bezdětnými rodinami. V oblasti sociální politiky může stát přenechat část své zodpovědnosti na jiných institucích a to zejména na pojišťovacích soustavách, což podporuje princip solidarity, protože toto pojištění bývá většinou povinné.

V prostředí tržního hospodářství je převážná část aktivit regulována trhem, toto však není zcela možné v případě sociální politiky. Sociální politika by měla alespoň částečně fungovat na principu solidarity, který je nutné regulovat prostřednictvím státního aparátu. Je nutné vytvořit soustavu právních norem a finančních nástrojů pro vznik *„příznivých podmínek pro uplatnění principu občanské sounáležitosti jakožto*

demokraticky přijatelného mechanismu nedopouštějícího pád části občanů pod hranici, zabezpečující jim důstojnou lidskou existenci“ (Potůček, 1999).

Současným trendem v poskytování sociálních služeb je, že se státy snaží přenášet část své odpovědnosti na jiné aktéry. Jsou různé přístupy k veřejným sociálním službám a záleží zejména na politických, ekonomických a technologických poměrech v dané zemi, ale obecně platí, že příliš centralizované soustavy vynakládají mnoho finančních prostředků na svůj vlastní provoz a nejsou schopny se rychle adaptovat na změny (Potůček, 1999).

4.1.1. Sociální politika v ČR po revoluci

Po Sametové revoluci v roce 1989 bylo nutné přizpůsobit sociální politiku v tehdejší Česko-Slovenské federativní republice a v pozdějším nástupnickém státu České republice novým podmínkám. Podoba sociálních služeb ve veřejném sektoru a dosavadní sociální politika se musela nutně adaptovat na demokratické zřízení státu a tržní hospodářství. Po roce 1998 došlo v sektoru sociálních a zdravotních služeb k pluralizaci. Stát přesunul některá svá práva a povinnosti na regiony. V oblasti sociální politiky bylo nutné z důvodu nedostatku peněz na vyplácení sociálních dávek a nevhodnosti dosavadní legislativy přijmout zákon o sociálním zabezpečení (Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení). Snižovala se role podniků jakožto poskytovatelů dávek a služeb svým zaměstnancům z důvodů potřeby zaměřit se na zvládnutí situace v novém tržním prostředí. Stát se proto musel zaměřit na podporu občanských sdružení z veřejných finančních zdrojů. Po Sametové revoluci se začínají angažovat neziskové organizace a to zejména v oblasti poradenství.

Nejkonfliktnější oblastí, která se dotýká sociální politiky, byla po roce 1989 bytová politika zejména kvůli přizpůsobování nájemného tržnímu prostředí a nedostatku bytů, kdy například mladé rodiny často nedosáhly na možnost vlastního bydlení.

4.1.2. Východiska reformy sociální politiky v ČR

Od počátku vzniku Československé republiky byli obyvatelé zvyklí na relativně rozvinutý systém sociálního zabezpečení a to vlivem Bismarkových reforem provedených v Německu. Do roku 1948 bylo v Československu mnoho kvalitních občanských sdružení, zejména z oblastí sportu, kultury, zkrášlování a vzdělávání, která zabezpečovala i některé sociální potřeby obyvatel. Díky diversifikaci systému a úrovni angažovanosti občanských spolků mělo Československo ve své době jednu z nejlépe fungujících sociálních politik na světě (**Potůček**, 1999).

Po roce 1948, kdy k moci nastoupila komunistická vláda, se základní filosofií sociální politiky stala automatizace a centralizace systému. Snaha zabránit individuálnímu přístupu k řešení sociálních otázek vedla i k zániku většiny občanských spolků a organizací. Stát přebíral všechny funkce v oblasti sociální politiky i ty, které dosud plnila rodina či dobrovolné skupiny. Sociální sféru silně ovlivnilo zavedení povinnosti pracovat. Ač byl sociální systém prohlašován za univerzální, byly některé skupiny zaměstnanců zvýhodňovány (zejména z oblastí materiální výroby). Převážně z důvodu neefektivní práce se zaostávala a zadlužovala oblast služeb jako takových (**Potůček**, 1999).

Vývoj české sociální politiky po listopadu 1989 rozdělil Potůček (1999) do 4. hlavních fází.

1) 1989 – 1990

Období vytváření konceptů a návrhu reforem pro nové demokratické zřízení. Rušily se výhody dosavadního establishmentu a byla vyvinuta snaha znovu obnovit činnost občanských skupin a organizací a médií. V červnu 1990 byly v Československé federativní republice poprvé po dlouhé době svobodné volby.

2) 1990 – 1992

Po vítězství Občanského fóra se začal rýsovat reformní program. Vláda se snažila co nejvíce decentralizovat sociální politiku a ponechat si pouze regulační funkci i kvůli složitému systému úřadů (Federativní ministerstvo práce a sociálních věcí pro účely

Česka a Slovenska a Ministerstvo práce a sociálních věcí pro účely Česka). Primárně se v nové republice řešila problematika zaměstnanosti, příjmů a sociálního zabezpečení. Byl schválen záměr vytvořit univerzální a jednotný systém sociálního zabezpečení.

- Povinné zdravotní, nemocenské a důchodové pojištění, dobrovolné připojištění individuální i skupinové.
- Státní sociální pomoc podmíněnou potřebností po vyčerpání všech ostatních možností zabezpečení a pomoci při neschopnosti občana postarat se o sebe.

Jako základní kameny sociální reformy byly definovány:

- aktivní politika zaměstnaností,
- liberalizace a pluralizace systému sociálního zabezpečení,
- založení záchranné sociální sítě.

3) 1992 – 1996

Po rozpadu Československé federativní republiky čeští neoliberálové upřednostňovali ekonomickou reformu před sociální. Omezovaly se výdaje státu a převládala nedůvěra v činnost občanských organizací, jako zprostředkovatelů sociálních služeb.

4) 1996 – 1998

Nově ustanovená vláda po volbách v červnu 1996 se snažila zaměřit na ochranu „skutečně potřebných“ a na minimální intervenci státu. Byly zaváděny restriktivní ekonomické balíčky, které zpříšňovaly podmínky zvyšování starobních důchodů v závislosti na inflaci a omezovaly rozsah přídavků na děti.

4.2. Systém sociálního zabezpečení

4.2.1. Sociální zabezpečení

Na to, co považovat za sociální zabezpečení, nepadá ve světě jednoznačný názor. Sociální zabezpečení je vymezováno různými způsoby; jak v národních právních dokumentech, tak i v dokumentech nadnárodních a mezinárodních. Jednoznačná definice neexistuje. Systém sociálního zabezpečení je jednou z disciplín sociální politiky. M.Potůček (1999): „*Sociální zabezpečení je soubor nástrojů a opatření, jehož*

cílem je kompenzovat nepříznivé finanční a sociální následky různých životních okolností a událostí, ohrožující uznaná sociální práva, nebo jim předcházet.“ Na tyto kompenzace mají nárok potřební, kteří jsou v tíživé situaci (např. nízké příjmy, handicap apod.) anebo ti, kteří jsou „obětí“ sociální události (např. narození dítěte, úmrtí v rodině apod.).

Základní faktory působící na institucionální vývoj sociálního zabezpečení se mohou dělit na endogenní a exogenní (V.Rys, 2003).

Endogenní faktory

Demografický faktor – působí na sociální zabezpečení jak kvalitativně (životní úroveň), tak kvantitativně (stárnutí obyvatelstva).

Ekonomický faktor – týká se přerozdělování prostředků. „Hospodářská situace země představuje materiální základnu a vytyčuje mantinely, v nichž se sociální zabezpečení může vyvíjet.“(Munková a kol., 2004)

Sociologický faktor – na formování sociálního zabezpečení mají vliv sociální partneři, zájmové skupiny, sektor sociální ekonomiky a soukromý sektor.

Politický faktor – ovlivňuje systém sociálního zabezpečení zákonodárstvím a administrací.

Exogenní faktory

Formují systém sociálního zabezpečení na mezinárodní úrovni, jde především o normy pravidla a závazky, kterými se daná země musí řídit (sociální politika Evropské unie).

4.2.2. Český systém sociálního zabezpečení

Je tvořen třemi pilíři (viz příloha číslo 3):

4.2.2.1. Sociální pojištění

Je to preventivní ochrana před vznikem sociálních rizik. Dávky jsou vypláceny na základě odvádění příspěvků pověřenému subjektu. Sociální pojištění může být státní i soukromé, povinné i dobrovolné.

4.2.2.2. Státní sociální podpora

Stát garantuje, že se o své občany postará formou zabezpečení životního minima i v oblastech, kam sociální pojištění nezasahuje. Tato dávka není závislá na odvádění příspěvků a převážně souvisí s rodinou politikou.

4.2.2.3. Sociální pomoc

Dávky sociální pomoci jsou poskytovány individuálně, v okamžiku kdy potřebný není schopen si pomoci sám. Tyto dávky nejsou vázané na status životního minima.

4.3. Systém důchodového zabezpečení

4.3.1. Důchodové zabezpečení dle druhu financování a správy

Skoro ve všech zemích světa je systém penzijního zabezpečení rozložen mezi *veřejný* a *soukromý sektor* (Bezděk, 2000). Zásadní rozdíl mezi jednotlivými systémy je v poměru a váze jednotlivých soukromých a státních pilířů. Za výběr příspěvků a vyplácení důchodů v rámci státního pilíře zodpovídá stát. Oproti tomu vybírání příspěvků a vyplácení důchodů v rámci privátního penzijního systému jde přes organizace soukromého sektoru.

Existuje více způsobů jak je možné financovat systémy důchodového zabezpečení. V zásadě jde o kombinace systému *PAYG* (*pay as you go*) a *fondového systému* financování nebo jejich čistou formu.

System PAYG je založen na mezigenerační a integrační² solidaritě a redistribuci prostředků. Současné generace ekonomicky aktivních lidí přispívá do sociálního zabezpečení na dávky současných důchodců. Čistě fondový systém financování penzijního systému není založen na solidaritě a redistribuci. Výše konečné penze jedince je závislá pouze na tom, kolik si během svého života naspořil a na výnosech z aktiv penzijního fondů (**Bezděk**, 2000).

Penzijní plán může být odvozen od dávek, tedy *dávkově definovaný* nebo mohou být *definované příspěvky*, které je třeba do systému odvádět. System dávkově definovaný v podstatě garantuje výši penze do budoucna, v závislosti na kombinaci faktorů a nastavených kritériích penzijního systému. Výše důchodu při definovaných příspěvcích je závislá na konečné výši odvedených příspěvků a výnosech z investování na kapitálovém trhu. Plně fondový systém financování bývá většinou příspěvkově definovaný a naopak PAYG systémy jsou vesměs dávkově definované.

Jednotlivé pilíře penzijního systému mohou být pro jejich účastníky *povinné* či *dobrovolné*. Většinou pilíře spravované státem bývají pro klienty penzijního zabezpečení povinné naopak účast v soukromě spravovaných pilířích systému je dobrovolná.

Oba systémy financování, jak fondový, tak PAYG, jsou citlivé na určitá rizika (**Bezděk**, 2000). Zásadním rizikem pro financování systému důchodového zabezpečení metodou PAYG, ale i fondovou metodou je demografický vývoj (stárnutí populace v důsledku nízké míry porodnosti a rostoucí délky života způsobuje nárůst uživatelů sociálního systému). Demografická rizika negativněji ovlivňují systém financování PAYG zejména kvůli nadměrné mezigenerační i integrační redistribuci. Ale ani fondový systém financování není na demografických změnách nezávislý, může se stát, že kvůli poklesu pracovníků bude kapitál relativně (ve vztahu k práci) nadbytečný.

---

² Integrační redistribuce znamená různé dávky podle výše příjmů, úrovně vzdělání, pohlaví a tak dále.

Systémy financování penzijního zabezpečení jsou ovlivněny politickými rozhodnutími. Penzijní fondy mohou být zneužívány pro jiné účely, než pro účely důchodového zabezpečení. Pro PAYG financování představují největší hrozbu legislativní změny. Zásadní hrozbou pro fondový systém financování jsou rizika kapitálového trhu. Budoucí důchody klientů penzijních fondů mohou být ohroženy fluktuací míry dosahované výnosnosti, inflací a pohyby devizových kurzů.

S metodami financování důchodového systému je spjata i rodinné riziko. Rodinné riziko se projevuje zejména u systému financování PAYG, kde výše důchodu manželů je vzájemně závislá a vzhledem k rostoucí rozvodovosti pak klesá výše důchodů zejména u žen s přerušovanou vlastní výdělečnou historií.

Dalším rizikem spojeným s financováním penzijního systému je dlouhověkost. Může dojít k situaci, kdy penzijní úspory jsou plně vyčerpány ještě za života jedince. Tomuto riziku nepodléhá financování metodou PAYG, která je založena na mezigenerační solidaritě a redistribuci. U fondových schémat však není možné toto riziko zcela eliminovat.

Obě zmiňované metody financování mají své výhody a nevýhody. Zásadní nevýhodou systému financování PAYG je redistribuce finančních prostředků, která je spravedlivá pouze v podmínkách stabilního a stacionárního vývoje populace.

Financování systému důchodového zabezpečení může mít negativní vliv na trh práce. V České republice je patrná vysoká míra integrační redistribuce (ve směru od bohatých k chudým), což může vést k demotivaci a k růstu šedé ekonomiky. Dalším rizikem na trhu práce může být podpora předčasných odchodů do důchodu, která je většinou propagována jako řešení vysoké nezaměstnanosti, ale neúměrně zatěžuje finanční pozici státních PAYG penzijních systémů.

Reálná míra výnosnosti systému důchodového zabezpečení založena na metodě financování PAYG závisí na reálném tempu růstu mezd a míře růstu populace. Výnosnost penzijních fondů je dána reálnými výnosy z investovaných prostředků.

4.3.2. Systém důchodového zabezpečení v ČR

4.3.2.1. Vývoj českého systému důchodového zabezpečení po Sametové revoluci

Současný systém důchodového zabezpečení začal vznikat v devadesátých letech 20. století, kdy byly postupně přijímány kroky, které se zejména zabývaly:

- odstraněním diskriminace OSVČ (osob samostatně výdělečně činných) (1990)
- převedením nemocenského pojištění ze správy odborů a jeho organizačním sjednocením s důchodovým pojištěním v rámci České správy sociálního zabezpečení (1991)
- zrušením preferencí osob v některých odvětvích (1992)
- oddělením pojistné platby od daňového systému (1993)
- přijetím zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem (1994).

Dílčí reformní kroky byly završeny v roce 1995, kdy byl přijat nový zákon o důchodovém pojištění (zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění), ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. Základním cílem tohoto zákona byla restrukturalizace dávkového systému tak, aby i přes nepříznivý demografický vývoj nebylo nutné v budoucnu více zatěžovat ekonomicky aktivní osoby, zvyšovat podíl sociálních výdajů na HDP a aby se vytvořila těsnější vazba mezi důchody a mzdovým a cenovým vývojem.

Od roku 1996 je český systém důchodového zabezpečení založen na těchto principech:

- solidarita a vysoká míra redistribuce
- průběžné financování
- závaznost a univerzalita pro všechny ekonomicky aktivní osoby
- systém je dávkově definovaný
- jednotnost (s určitými výjimkami pro silové resorty a OSVČ)
- indexace (důchody jsou valorizovány na základě vývoje mezd a cen)
- stát je garantem systému.

V roce 2009 byla schválena novela zákona o důchodovém pojištění (Novela zákona č. 302/2008 Sb.), která zasahuje do parametrického nastavení systému důchodového zabezpečení (například zvýšení věku odchodu do důchodu, prodloužení doby nutné pro získání nároku na důchod, vyjmutí doby studia z náhradních dob pojištění).

4.3.2.2. *Současný systém důchodového zabezpečení*

Český penzijní systém se skládá ze dvou pilířů. První pilíř je státem provozované povinné základní důchodové pojištění. Toto pojištění je financované metodou PAYG a dávkově definované. První pilíř je univerzální a kryje tedy všechny ekonomicky aktivní osoby. Speciální schémata v rámci prvního pilíře jsou poskytována osobám pracujícím v takzvaných silových resortech (například vojáci, policisté, celníci, hasiči).

Druhým respektive třetím pilířem českého penzijního systému jsou dobrovolná doplňková schémata, která jsou příspěvkově definovaná a fondově financovaná. Jedná se o penzijní připojištění se státním příspěvkem. Takto nastavený pilíř bývá v členských státech Evropské unie označován za třetí pilíř (druhý pilíř³ důchodového zabezpečení v České republice neexistuje). Součástí tohoto pilíře jsou i produkty komerčních pojišťoven jako například životní pojištění. Soukromí pilíř penzijního systému nepodléhá působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí, ale Ministerstvu financí České republiky.

Dávky poskytované v rámci základního důchodového pojištění jsou starobní, invalidní, vdovské a vdovecké a sirotčí. O nároku na tyto dávky rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení (výjimkou jsou případy, kdy rozhoduje Ministerstvo obrany, vnitra a spravedlnosti České republiky). Dávka se skládá ze základní výměry (pevná částka stejná pro všechny bez ohledu na dobu pojištění a výši výdělků) a z procentní výměry.

---

³ V zemích EU jsou druhým pilířem obvykle zaměstnanecká penzijní schémata

4.4. Reforma důchodového systému

4.4.1. Teoretická východiska penzijní reformy (od PAYG k fondovému systému)

Na základě analýz dopadu penzijních reforem na ekonomický růst (*empirická ekonometrická analýza – Holzmann a model překrývajících se generací – Kotlikoff*) bylo prokázáno, že reforma důchodového systému směrem od PAYG dávkově definovaného k příspěvkově definovanému fondovému systému má pozitivní vliv na ekonomický růst země (**Bezděk, 2000**). Avšak tyto závěry vycházejí z ideálního hypotetického stavu a neberou v potaz všechny relevantní faktory, které na jednotlivé systémy působí. Pozitivní vliv na ekonomický růst nelze objektivně prokázat, kvůli nedostatku empirických dat.

Předpokládá se, že důchodová reforma podporující penzijní fondy, bude mít pozitivní vliv na prohlubování a zdokonalování kapitálových trhů. Zakládáním fondových pilířů se vytvoří nový trh pro finanční investice, jež bude zahrnovat také vládní obligace.

4.4.1.1. Problémy PAYG penzijního systému

Zásadní nedostatky dávkově definovaného PAYG systému jsou zejména v negativním vlivu na trh práce, míře výnosnosti takto nastaveného systému, která je v posledních desetiletích nižší, než u fondových systémů a vysoké míře redistribuce prostředků, která může přispívat k poklesu celkových úspor (**Bezděk, 2000**). PAYG systém nerozvíjí finanční trhy a dá se říci, že ani nepřispívá k růstu ekonomiky. Většina PAYG systémů vytváří takzvaný implicitní dluh. Systém slibuje vyšší důchodových dávek budoucím penzistům a vzhledem k demografickému vývoji populace nebudou moci vybrané příspěvky pokrýt tyto dávky, čímž vzniká implicitní dluh.

Vyšší implicitního dluhu lze výrazně snížit nastavením kritérií důchodového systému (zvýšením věku odchodu do důchodu, omezením štedrosti systému atd.). Ale ani za pomoci zpříšňování kritérií systému nelze zcela odstranit implicitní dluh. Tato opatření jsou politicky vysoce nepopulární, a proto i obtížně proveditelná.

Jako další řešení nedostatků PAYG systému se může jevit imigrace, ale pouze do doby než současní imigranti začnou uplatňovat své legitimní penzijní nároky. Imigrace problematiku implicitního dluhu neřeší, ale pouze umožňuje její odložení na pozdější sobu. Využívání imigrace pro řešení problému demografického vývoje přináší další problém a to ten, že ne všichni imigranti mají legální zaměstnání. Takže existují výdaje z různých oblastí státního rozpočtu spojené s imigrací (**Bezděk, 2000**).

4.4.1.2. Problémy fondového systému

Problémy spojené s přechodem na fondový systém jsou spojeny zejména s náklady na změnu systému. Vybírané finanční příspěvky přestávají proudit do PAYG systému, ale penze současných důchodců musí být stále vypláceny stávajícím systémem, čímž vzniká deficit. Tento deficit je možné zmírňovat například pomocí dluhopisů nebo kompenzačních penzí.

Po zavedení penzijních fondů se mohou implicitní dluhy pouze transformovat do dluhů explicitních.

Při přechodu od PAYG systému na fondový systém je důležitá rychlost reformy, která je dána mírou dobrovolnosti přechodu na nový systém. Přechod na fondový systém může být povinný pro všechny pracovníky, povinný pouze pro určité skupiny pracovníků nebo zcela dobrovolný. Důležitým faktorem při přechodu z jednoho systému na druhý je informovanost. Zásadní je podat lidem přesné informace a spolehlivé odhady (**Bezděk, 2000**).

I přes to, že je systém spravován soukromým sektorem, je nutné, aby v něm stát hrál určitou roli, ať už regulátora či garanta.

Příspěvkově definovaný fondový systém financování je spojen s vyššími administrativními náklady, než jsou administrativní náklady nutné na provoz PAYG systému. Tyto náklady vznikají pro stát jakožto regulátora a garanta systému a pro provozovatele penzijních fondů (náklady spojené s přechodem klientů mezi jednotlivými programy a vybíráním příspěvků).

Ideální penzijní systém by měl být sestaven z více pilířů, a to jak státních, tak soukromých. U penzijního zabezpečení hraje důležitou roli diversifikace systému, a tedy i rizik spjatých s jednotlivými přístupy.

4.4.2. Modely ideálního důchodového systému

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, systém PAYG i fondový systém důchodového zabezpečení mají svá rizika i nedostatky. Ideální systém by měl být více pilířovým schématem skládajícím se jak ze státních, tak i soukromých pilířů.

Existuje více návrhů ideálního systému důchodového zabezpečení, mezi něž patří systém navrhovaný Světovou bankou, Mezinárodní organizací práce (ILO) nebo Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Obecně se jedná o návrhy více pilířových systémů s diversifikovanou správou.

4.4.2.1. Model Světové banky

Světová banka navrhuje model skládající se ze tří pilířů. První pilíř by měl řešit problematiku dlouhověkosti a chudoby, povinnými státními schémata s vyšší mírou redistribuce. Dávky poskytované v rámci tohoto pilíře by měly být fixní a měly by podléhat testům potřebnosti (majetkovým nebo příjmovým). Tato dávka by měla být koncipována jako garantovaný minimální důchod.

Druhý pilíř systému navrhovaného Světovou bankou by měla tvořit povinná soukromá příspěvkově definovaná schémata v podobě penzijních fondů. Tyto penzijní fondy mohou být spravovány soukromě či zaměstnavatelem. Stát by měl regulovat trh penzijních fondů na základě vývoje kapitálového trhu.

V rámci třetího pilíře by měly pojištěnci dobrovolně využívat příspěvkově definované penzijní fondy, pakliže si chtějí navýšit důchod poskytovaný z druhého a popřípadě i prvního pilíře. Tyto penzijní fondy by měl stát podporovat pomocí daňových úlev. Tyto úlevy a podpory musí vést k zvyšování národních úspor a ne pouze k změně struktury soukromých úspor.

Tomuto navrhovanému systému se nejvíce přibližují důchodové systémy vyspělých zemí, jako například Austrálie, Dánsko, Nizozemsko, Švýcarsko nebo Velká Británie. Avšak ani tyto systémy neodpovídají navrhovanému ideálu zcela, zejména kvůli struktuře prvního pilíře (místo financování z daní využívají prostředky z vybraného pojistného).

4.4.2.2. Model Mezinárodní organizace práce

ILO preferuje stejně jako Světová banka tří pilířový systém. Plátcí příspěvků do systému by měli být jak zaměstnanci, tak i zaměstnavatelé. V rámci prvního pilíře by měly být poskytovány univerzální dávky, testované na potřebnost a zaměřené na boj proti chudobě, které by měly být financované ze všeobecných daňových zdrojů.

Druhý pilíř by měl být financován systémem PAYG a spravován státem. Dávky poskytované druhým pilířem by měly být indexovány dle vývoje inflace a placení příspěvků by mělo odpovídat výdělkům.

Ve třetím pilíři by měla být fondově financovaná, příspěvkově definovaná soukromá schémata, která by měla být doplňkem státních schémat. Zahrnovaly by jak zaměstnavatelská, tak i individuální fondové plány, jejichž činnost by musela být regulována a monitorována státem.

4.4.2.3. Model Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Základem modelu OECD je názor, že reformy penzijních systémů jsou založeny na potřebě zlepšit finanční stabilitu důchodového zabezpečení, a to zejména pomocí snížení štedrosti systému nebo zvýšení příspěvků). Snížování štedrosti systému je možno provést prostřednictvím přednastavení parametrů systému (například méně štedrá indexace dávek, zvýšení počtu let nutných k získání nároku na dávku, zvyšování důchodového věku).

OECD od 90. let 20. století doporučuje:

1. Pozdější odchod do důchodu čehož lze ho dosáhnout zvýšením věkové hranice nebo prodloužení potřebné odpracované doby. OECD navrhuje flexibilní věkovou hranici jako ideální. Lidé si mohou zvolit, kdy odejdou do důchodu a zda najednou či postupně. Efekt úspor se projeví po několika letech.
2. Snížení státních nákladů na důchody za pomoci omezení rozsahu univerzálních schémat nebo změnou způsobu valorizace dávek.
3. Větší adresnost důchodových systémů prostřednictvím majetkově testovaných dávek pouze pro lidi s nejnižšími příjmy.

4.4.3. Systémy důchodového zabezpečení ve vybraných státech Evropské unie

Každý sociální stát pracuje s jinou úrovní výdajů a hlavně jeho systém důchodového zabezpečení vznikl za odlišných historických podmínek, což brání sjednocení sociální politiky v rámci Evropské unie. Sociální politika Švédska je založena na vyjednávání mezi zaměstnanci a zaměstnavateli a snaží se tíživým podmínkám předcházet, Francie se zaměřuje na rodinnou politiku, Velká Británie pomáhá svým občanům v tíživé situaci (zlepšením podmínek jednotlivce selepší úroveň celku) a například Německo zavedlo prvek povinného důchodového pojištění (zlepšením podmínek pro celek selepší úroveň jednotlivce).

Na základě srovnávání jednotlivých sociálních politik, můžeme vyzorovat společné charakteristiky pro různé skupiny států. Ty lze rozdělit na tři základní modely, které jsou pro názornost idealizované a v čisté podobě ve skutečném světě neexistují (**Munková a kol.**, 2004).

Liberální model (reziduální, atlantský, beveridgeovský)

Hlavními představiteli tohoto modelu jsou Velká Británie a Spojené státy. Model je charakteristický tím, že se člověk se v první řadě musí umět o sebe a své děti postarat sám, není-li toho schopen sám ani s pomocí rodiny, teprve tehdy přebírá zodpovědnost

stát. V takovém modelu má stát jen reziduální, zbytkovou povinnost vůči svým občanům.

Konzervativní model (pravicově výkonový, komparativistický)

Je starší než model liberální a jeho hlavními představiteli jsou Německo, Francie a Itálie. Principem tohoto modelu je zabezpečit potřebné na základě jejich předchozích příjmů tak, aby byla zachována relativně stejná životní úroveň. Základem je pojištění proti sociálním rizikům (19. století, Bismark), které bylo zaváděno postupně od nemocenského, přes úrazové, až k starobnímu.

Sociálnědemokratický model (skandinávský)

Tento model se vyvíjel v průběhu působení sociálnědemokratických vlád, zejména ve Švédsku, Finsku a Norsku. Je silně založen na principu redistribuce a solidarity bohatých s chudými. Snaží se odstraňovat chudobu vzniklou z příjmové diferenciace.

Téměř všechny země v Evropské unii byly a jsou nuceny v poslední době reformovat systémy důchodového zabezpečení kvůli změnám v demografickém složení obyvatelstva, kdy dochází ke stárnutí produktivní populace a zvyšování uživatelů důchodového systému. Reformy mají různou intenzitu a hloubku, ale všechny se pokoušejí zabránit finanční krizi systému, která je vyvolána negativním demografickým vývojem. Všechny zmiňované země si kladou za cíl snížení nákladů, které zatěžují státní rozpočet. Každá země se snaží nalézt ideální kompromis mezi dostatečným zabezpečením občanů ve stáří a ekonomickým růstem země. Toho lze víceméně dosáhnout vhodnou kombinací více pilířového systému důchodového zabezpečení. Jednotlivé země kladou různě velký důraz na odlišné parametry systému podle tradic a ekonomických možností země.

Jednodušší a méně nákladný způsob reformy je přenastavení základních parametrů systému ve prospěch státního rozpočtu. Dlouhodobější a náročnější změny lze provést reformou struktury systému.

Tabulka číslo 2: Porovnání parametrů penzijních systémů ve vybraných zemích

	Liberální model		Konzervativní model		Sociálnědemokratický model		Česká Rep.
	Anglie	Irsko	Německo	Francie	Švédsko	Finsko	
Dávky poskytované 1. pilířem ¹	MT,P	MT,P	MT,DB	MT,DB	MT,P, DC,F	MT,P,DB,F	P,DB
Věk odchodu do důchodu ²	65	65	65	60	61-67	62-68	63
Věk odchodu do důchodu pro muže a ženy	Rozdílný	Jednotný	Jednotný	Jednotný	Jednotný	Jednotný	Rozdílný
Předčasný důchod	Neumožněn	Umožněn	Umožněn	Umožněn	Neumožněn	Umožněn	Umožněn
Odkládání důchodu	Do 70 let	Není limitováno	Není limitováno	Do 65 let	Není limitováno	Není limitováno	Není limitováno
Krytí 1. pilířem	Univerzální	Univerzální	Univerzální	Univerzální	Univerzální	Univerzální	Univerzální
Krytí 2. a 3. pilířem	50%	50%	50%	? ⁴	90%	?	?
Valorizace na základě	Cen	Není definováno	Úroveň platů	Cen	Cen i platů	Cen	Cen i platů
Státní výdaje do roku 2030	Klesají	Rostou	Rostou	Rostou	Rostou	Rostou	Rostou
Státní výdaje do roku 2050	Klesají	Rostou	Rostou	Klesají	Klesají	Rostou	Rostou
Náhrada mzdy 1. pilířem do roku 2030	Klesá	Roste	Klesá	Klesá	Klesá	Roste	Klesá
Náhrada mzdy 1. pilířem do roku 2050	Klesá	Nemění se	Klesá	Klesá	Klesá	Klesá	Roste
Průměrná náhrada mzdy 1. pilířem ³	13,97%	33,13%	40,53%	59,73%	46,60%	56,50%	39,77%
Více do systému přispívá	Zaměstnavatel	Zaměstnavatel	Přispívají stejně	Zaměstnavatel	Přispívají stejně	Zaměstnavatel	Zaměstnavatel

¹MT-majetkově testované, P-paušální, DB-dávkově definované, DC-příspěvkově definované, F-fondové

²Věk odchodu do důchodu je uváděn v případě rozdílnosti pouze pro muže a penze úměrné výdělku.

³Průměrná náhrada hrubé mzdy je vypočítána z údajů za jednotlivé roky (2000,2030 a 2050).

⁴V roce 2000 okolo 46% francouzských domácností vlastnilo jeden soukromý penzijní program.

Zdroj: vlastní zpracování

4.4.4. Reforma důchodového zabezpečení v České republice

Současná reforma důchodového zabezpečení probíhá a bude probíhat ve třech etapách. V první etapě byly zahrnuty parametrické změny základního důchodového pojištění. V rámci druhé etapy dojde ke změně základního důchodového pojištění a soukromých důchodů. Ve třetí části důchodové reformy se počítá s možností pojištěnců se částečně vyvázat ze základního důchodového systému ve prospěch soukromých důchodových systémů.

Pro usnadnění přechodu z původního nastavení systému na reformovaný systém byly vytvořeny speciální pravidla pro problematické oblasti. Pakliže vznikl nárok na důchod před 01. lednem 2010, ale nebylo o něm pravomocně rozhodnuto, bude se rozhodovat podle právních předpisů účinných před tímto dnem. Toto samé platí i pro přiznání, odnětí nebo změnu těchto důchodů za dobu před 01. lednem 2010, i když o nich už bylo pravomocně rozhodnuto. Účast na penzijním pojištění a doby důchodového pojištění a náhradní doby důchodového pojištění získané před 01. lednem 2010 se hodnotí podle právních předpisů účinných před tímto dnem. Náhradní doba důchodového pojištění získané před 01. lednem 2010 se započítávají pro vznik nároku na důchod v plné výši, jde-li o pojištěnce, kterému vznikne nárok na důchod před rokem 2019.

4.4.4.1 První etapa důchodové reformy

Zvyšování věku odchodu do důchodu

Zásadní parametrická změna se týká pojištěnců narozených po roce 1968. Odchod do důchodu těchto pojištěnců mužů se prodlužuje na 65 let, což zároveň platí i pro ženy s jedním dítětem. U žen s více dětmi je rozmezí věkové hranice odchodu do důchodu stanoveno mezi 62 až 64 lety a to tak, že více dětí znamená dřívější odchod do důchodu. Proces zvyšování věku odchodu do důchodu započal v roce 1995 zákonem o důchodovém pojištění (Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění), kterým se zvyšoval původní věk odchodu do důchodu ze 60 let na 62 let pro muže a z rozmezí 53 let až 57 let na rozmezí z 57 let až 61 let pro ženy. Reforma veřejných rozpočtů z roku 2003 přinesla další zvýšení věkové hranice až na 63 let pro muže a 59 až 62 let pro ženy v závislosti na počtu vychovaných dětí

Prodloužení potřebné doby pojištění pro nárok na starobní důchod

Další změnou parametru systému je postupné zvýšení potřebné doby pojištění pro nárok na starobní důchod z 25 až na 35 let. Tento limit platí pro ty pojištěnce, kteří dosáhnou důchodového věku po roce 2018. I po těchto změnách bude zachována možnost vzniku nároku na starobní důchod i při kratší době pojištění, ale tato kratší doba bude rovněž prodloužena ze současných 15 let na 20 let.

Zrušení doby studia jako náhradní doby pojištění

Doba studia, kterou pojištěnec získal po 31. prosince 2009 se již nebude započítávat do náhradních dob pojištění pro nárok na starobní důchod. Studium na středních, vyšších odborných a vysokých školách před rokem 1996 po skončení povinné školní docházky do dosažení 18 let se bude započítává plně, po dosažení 18 let počítá nejvýše šest let (avšak ani tato doba nebude započítávána plně ze 100 %).

Možnost souběhu výdělečné činnosti a poloviny starobního důchodu

Dojde k zvýhodnění výdělečně činných, kteří chtějí částečně pobírat důchod a zrušení podmínky sjednávat pracovní vztah nejdéle na dobu jednoho roku pro nárok na pobírání starobního důchodu současně s platem.

4.4.4.2. Druhá etapa důchodové reformy

Druhá etapa důchodové reformy se bude týkat opatření v oblasti soukromých důchodů. Současný systém se skládá ze základního, povinného státního pojištění, dobrovolného penzijního připojištění se státním příspěvkem a z produktů komerčních pojišťoven, zejména životního pojištění.

Soukromého spoření na důchod by mělo být podporováno motivováním pojištěnců pro účast v doplňkových schématech a zprůhledněním systému pro jeho účastníky.

Zásadní změny budou provedeny v zákoně o penzijním spoření.

- Minimální výše příspěvku bude stanovena na 100 Kč, kdy minimální příspěvek od státu bude 50 Kč, který se pojí se vkladem 300 Kč.
- Nebude se hovořit o penzijních fondech, ale o penzijních společnostech.
- Zaměstnavatel nebude moci ovlivňovat zaměstnance při výběru penzijní společnosti.
- Penzijní společnosti si budou moci účtovat poplatky spojené s přechodem klientů do jiných společností.
- Budou vytvořeny tři základní alternativy fondů, mezi kterými si mohou klienti vybírat (povinný konzervativní fond, povinný dynamický fond, a povinný smíšený fond).

- Dojde k oddělení majetku akcionářů a klientů.

4.4.4.3. Třetí etapa důchodové reformy

Ve třetí etapě důchodové reformy bude pojištěncům dána možnost zvolit si zdroj financování jejich budoucích důchodů. Pojištěnci budou mít možnost vyvázat se ze základního státního důchodového pojištění ve prospěch soukromých schémat.

4.5. Souhrn

Sociální politika je zakotvena v legislativě státu pomocí zákonů a právních norem z rozmanitých oblastí, ale ne jen prostřednictvím legislativy je sociální politika regulována. Důležitou roli v této oblasti nese systém tvorby a přerozdělování finančních prostředků. Sociální politiku a její nástroje není možné regulovat pouze prostřednictvím trhu, ale systém by měl být alespoň částečně založen na principu solidarity a tedy minimálně částečně povinný a státem regulovaný.

Sociální politika v České republice prošla více násilnými změnami, které narušily historický a evoluční vývoj jednotlivých systémů a nástrojů. Z jedné z nejrozvinutějších diversifikovaných sociálních politik ve dvacátých letech 20. století se po nástupu komunistické strany stal centralizovaný, automatizovaný a zkonstatělý systém, který bylo po Sametové revoluci nutné reformovat. V té době bylo nezbytné pluralizovat státní moc směrem k regionům a dát trhu a občanskému sektoru opět větší práva, ale i povinnosti v sociálních otázkách. Nicméně stát se na změny takového charakteru adaptuje velice pomalu a institucionální struktura zaostává i kvůli tomu, že reformní kroky z této oblasti bývají často velice politicky nepopulární a špatně prosaditelné.

Systém sociálního zabezpečení státu je ovlivněn mnoha endogenními (demografický, ekonomický, sociologický a politický) a exogenními faktory (například sociální politika Evropské unie). Jak již bylo řečeno v sociální politice je důležitá nejen legislativa, ale i způsob financování a přerozdělování prostředků, který určuje míru solidarity systému. Existují dva protipóly financování systému důchodového zabezpečení. Fondový systém financování a průběžný systém financování. V souvislosti se systémem financování

vznikají i protipóly v oblasti správy či regulace systému. Jednotlivá schémata systému důchodového zabezpečení mohou být spravována buď státním, nebo soukromým sektorem.

Důležité je nastavení ideálního poměru metod financování a formou správy systému pro konkrétní podmínky státu tak, aby byla zachována potřebná míra solidarity, ale i finanční stabilita systému.

Jednotlivé metody financování systému důchodového zabezpečení s sebou přinášejí různá rizika. Obecně nejvýznamnějším rizikem je v současné době demografický vývoj (stárnutí obyvatel a prodlužování délky života), který zásadně negativně ovlivňuje zejména průběžný systém financování (PAYG).

Stejně jako většina zemí v Evropě i Česká republika musí řešit problematiku finanční nestability penzijního systému. České důchodové zabezpečení je založeno na vysoké míře solidarity a redistribuce finančních prostředků směrem od bohatých k chudým. Penzijní systém České republiky v současné době stojí pouze na dvou pilířích přesto, že významné zájmové skupiny v oblasti sociální politiky (WB, ILO, OECD) doporučují pro udržení stability systému kombinaci minimálně tří pilířů.

V České republice je tedy nutná reforma důchodového zabezpečení a to ne pouze ve formě přenastavení jednotlivých parametrů, ale jsou nutné i strukturální změny systému.

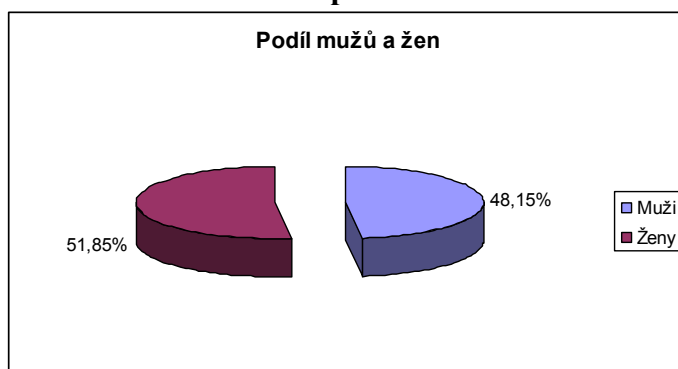
5. Empirická studie

Data pro potřeby statistické analýzy byla získána pomocí dotazníkového šetření na 108 respondentech. Dotazník (viz příloha číslo 1) obsahoval uzavřené a polouzavřené otázky a pocitové škály. Respondenti byli osloveni osobně či elektronickou formou. Data byla zpracována pomocí počítačového programu *Microsoft Office Excel* verze 2003 a *Statistica* verze 8.

5.1. Základní přehled výsledků dotazníkového šetření

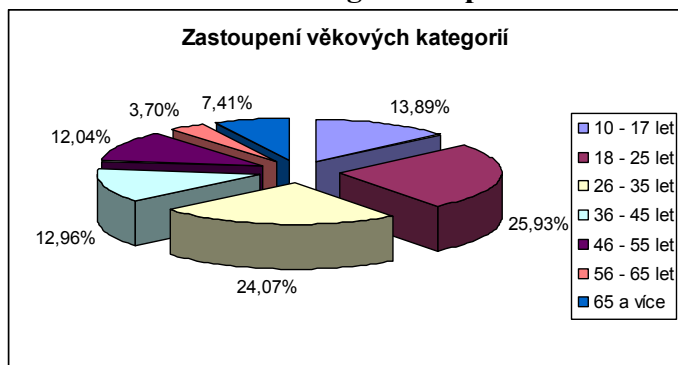
5.1.1. Charakteristika výběrového souboru

Graf číslo 1: Pohlaví respondentů

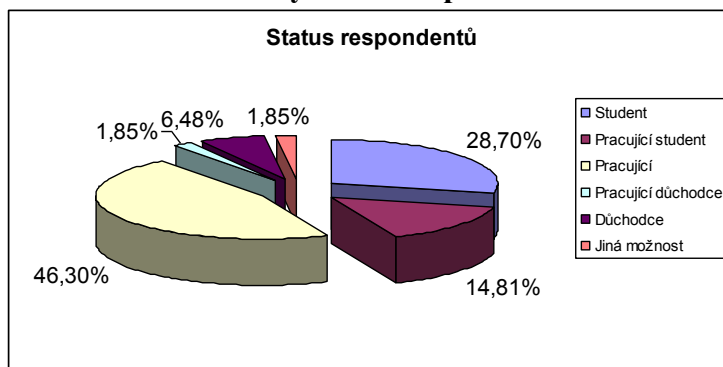
Zdroj: vlastní zpracování

Graf číslo 2: Věkové kategorie respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

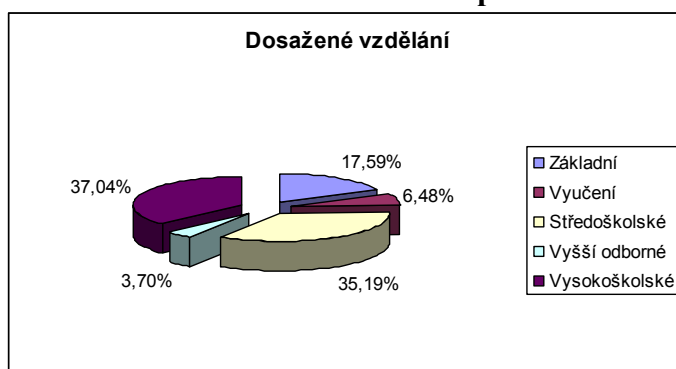
Graf číslo 3: Současný status respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Dva respondenti uvedli jinou možnost, která nebyla v nabídce dotazníku, z čehož jedna z těchto možností byla žena v domácnosti.

Graf číslo 4: Dosažené vzdělání respondentů

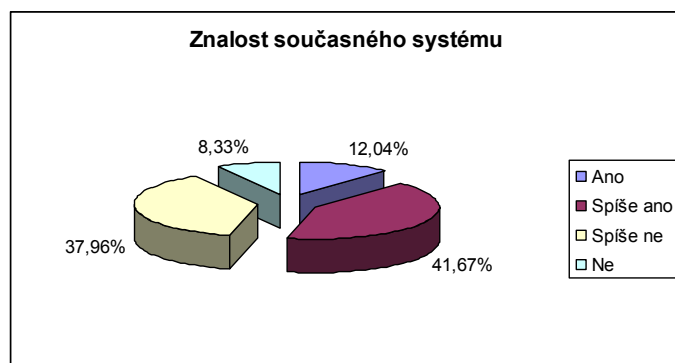

Zdroj: vlastní zpracování

5.1.2. Přehled výsledků šetření o současném systému důchodového zabezpečení

Na otázku zda, respondenti vědí, jak současný systém důchodového zabezpečení funguje, odpovědělo nejvíce dotázaných, že spíše vědí. Druhá největší část respondentů odpověděla, že spíše neví, jak systém funguje. Pouze 13 dotazovaných odpovědělo, že zná jednotlivé pilíře a systém financování. Devět respondentů uvedlo, že neví, jak systém současného důchodového zabezpečení funguje.

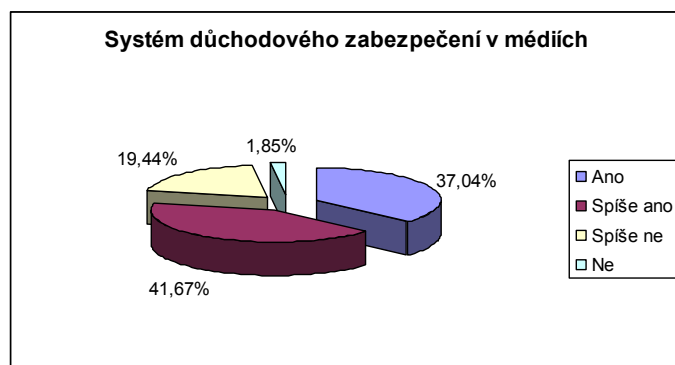
Graf číslo 5: Znalost současného systému důchodového zabezpečení

Zdroj: vlastní zpracování

Čtyřicet pět respondentů považuje za spíše důležité, aby se téma starobních důchodů více řešilo ve veřejných médiích. Čtyřicet dotazovaných si myslí, že by se toto téma mělo řešit ve veřejných médiích více protože je důležité, aby veřejnost byla o důchodovém zabezpečení více informována. Dvacet jedna respondentů uvedlo, že podle nich je dostatek běžně dostupných informací o fungování důchodového systému. Pouze dva dotazovaní mají pocit, že o tomto tématu veřejná média informovat nemusí.

Graf číslo 6: Potřeba více informací o důchodovém zabezpečení ve veřejných médiích

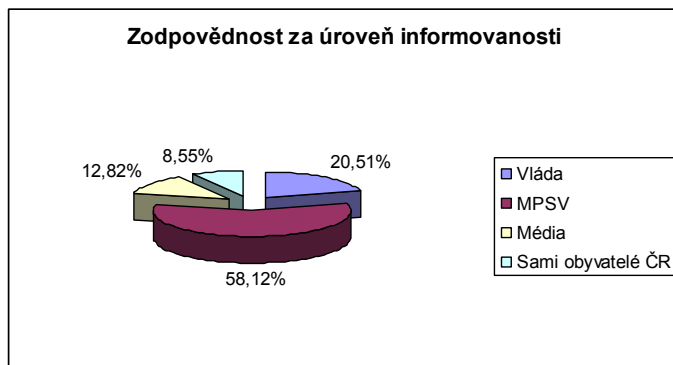

Zdroj: vlastní zpracování

Podle většiny respondentů nese největší zodpovědnost za úroveň informovanosti obyvatel České republiky Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dotazovaní, kteří

označili více odpovědí nejčastěji volili kombinaci, ve které největší díl zodpovědnosti nese Ministerstvo práce a sociálních věcí a sami obyvatelé ČR.

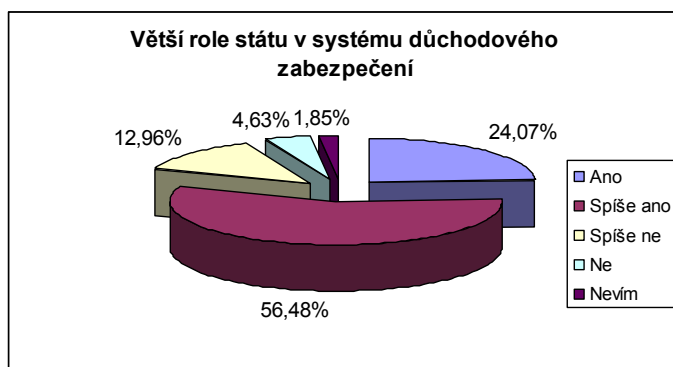
Graf číslo 7: Kdo nese největší zodpovědnost za informovanost obyvatel ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku zda si respondenti myslí, že v systému důchodového zabezpečení by měl hrát větší roli stát, odpověděla většina dotazovaných spíše ano, tedy že státní pilíř by měl zabezpečovat větší část důchodové dávky a soukromý sektor menší. Dvacet čtyři procent respondentů si myslí, že stát by měl zabezpečovat největší část důchodové dávky. Pouze necelých 6 % dotazovaných uvedlo, že za největší část důchodové dávky by měl nést zodpovědnost soukromý sektor.

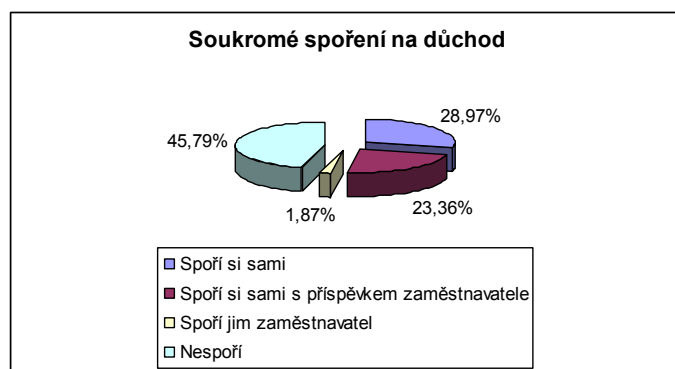
Graf číslo 8: Větší role státu v systému důchodového zabezpečení

Zdroj: vlastní zpracování

Necelých 29 % respondentů si soukromě spoří na důchod. Dalších 23 % dotazovaných si soukromě spoří a zároveň jim přispívá zaměstnavatel. Čtyřicet šest procent respondentů nevyužívá žádnou formu soukromého spoření na důchod.

Graf číslo 9: Využívání některé z forem soukromého spoření

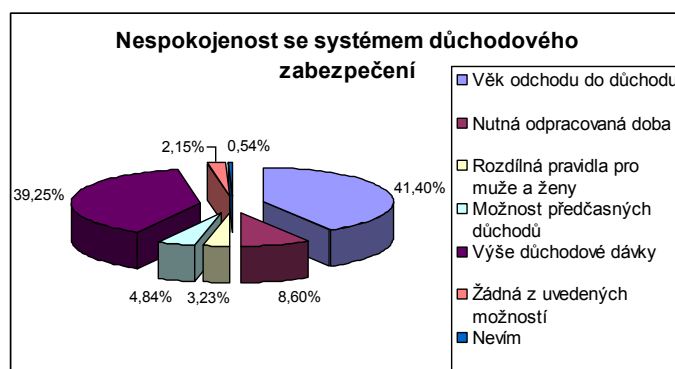
Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti volili z nabízených možností ty, se kterými podle nich panuje v České republice obecná nespokojenost. Nejčastěji byla volena kombinace možností, ve které si respondenti myslí, že obyvatelé ČR jsou nespokojeni s výší věku odchodu do starobního důchodu a s výší důchodových dávek.

Čtyřicet jedna procent respondentů si myslí, že panuje obecná nespokojenost s věkem odchodu do důchodu. Třicet devět procent dotazovaných označilo za důvod nespokojenosti se systémem důchodového zabezpečení výši důchodových dávek.

Jako další možnost jeden z respondentů uvedl, že podle něj panuje obava o existenci důchodových dávek pro budoucí generace důchodců.

Graf číslo 10: Názor na obecnou nespokojenost s kritérii systému

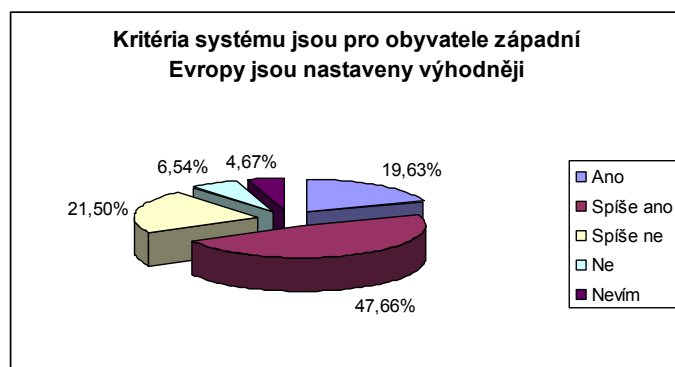

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku, zda si respondenti myslí, že kritéria systému důchodového zabezpečení jsou v zemích západní Evropy (Německo, Francie, Anglie) nastaveny pro obyvatele těchto zemí výhodněji, 48 % respondentů zvolilo odpověď spíše ano, tedy že většina kritérií je nastavena výhodněji pro obyvatele daných zemí (dřívější odchod do důchodu, kratší nutná odpracovaná doba, lepší možnost předčasných důchodů, vyšší státem vyplácené dávky). Dvacet dva procent dotázaných si myslí, že pouze menší část kritérií systému je v zemích západní Evropy nastavena pro obyvatele výhodněji. Dvacet procent respondentů si myslí, že všechna kritéria jsou ve zmiňovaných zemích nastavena pro jejich občany výhodněji. Pouze 7 % dotazovaných odpovědělo, že žádné z kritérií systému důchodového zabezpečení není v zemích západní Evropy nastaveno pro obyvatele výhodněji.

Graf číslo 11: Názor na penzijní systémy v západní Evropě

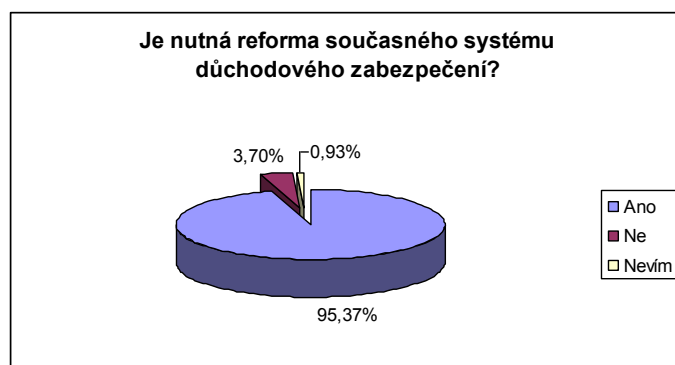

Zdroj: vlastní zpracování

5.1.3. Přehled výsledků šetření o reformě systému důchodového zabezpečení

Devadesát pět procent dotazovaných si myslí, že je nutná reforma systému důchodového zabezpečení.

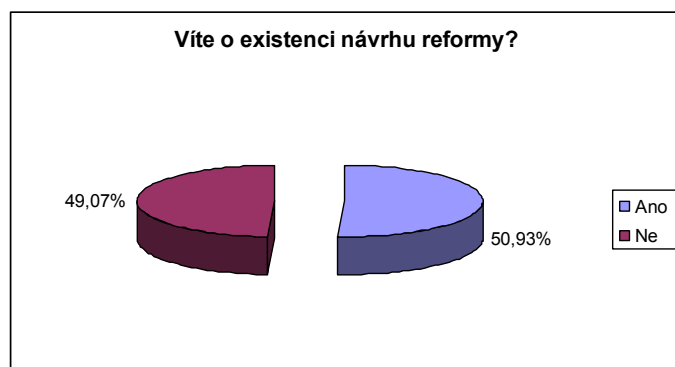
Graf číslo 12: Nutnost reformy v ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Padesát jedna procent respondentu ví, že existuje návrh reformy současného systému důchodového zabezpečení.

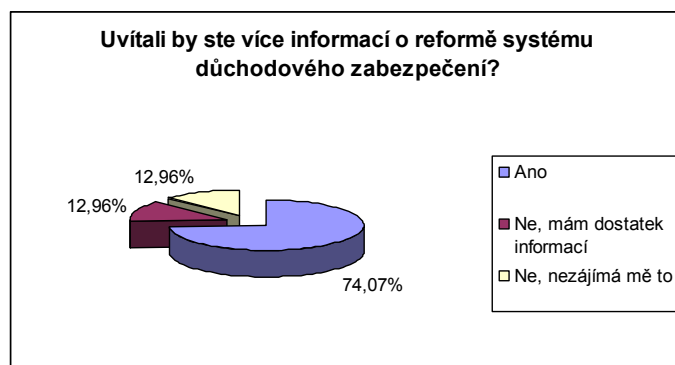
Graf číslo 13: Povědomí o existenci návrhu reformy

Zdroj: vlastní zpracování

Sedmdesát čtyři procent respondentů by uvítalo více informací o reformě systému důchodového zabezpečení. Třináct procent dotázaných má dostatek informací o reformě a 13 % respondentů toto téma vůbec nezajímá.

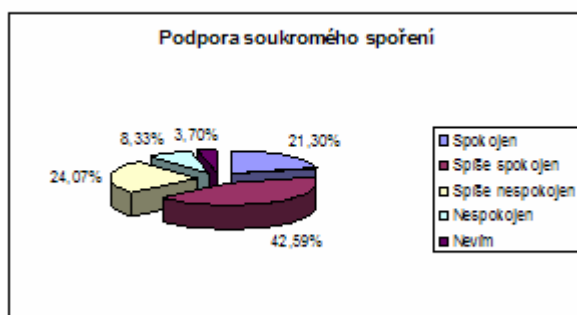
Graf číslo 14: Zájem o více informací

Zdroj: vlastní zpracování

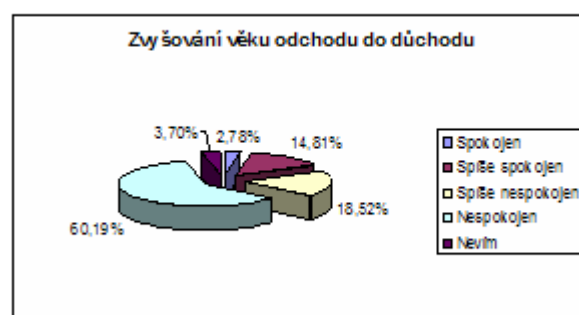
Respondenti hodnotili pomocí pocitové škály, jak jsou spokojeni s navrhovanými kroky reformy systému důchodového zabezpečení. Nejméně spokojeni byli respondenti se změnou, která se týká vyjmutí doby studia z náhradních dob pojištění (viz graf číslo 18). Dále pak byli dotazováni nespokojení se zvyšováním věku odchodu do důchodu (viz graf číslo 16). Nespokojenost s reformním krokem převažuje i u kritérií prodlužování odpracované doby nutné pro získání nároku na starobní důchod (viz graf číslo 17) a zrušení předčasných důchodů (viz graf číslo 19). Převážná část respondentů je spokojena pouze se státní podporou soukromého spoření na důchod (viz graf číslo 15).

Graf číslo 15: Podpora soukromého spoření

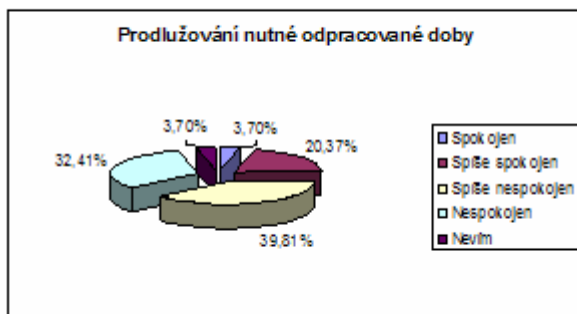
Zdroj: vlastní zpracování

Graf číslo 16: Zvyšování věku odchodu do důchodu

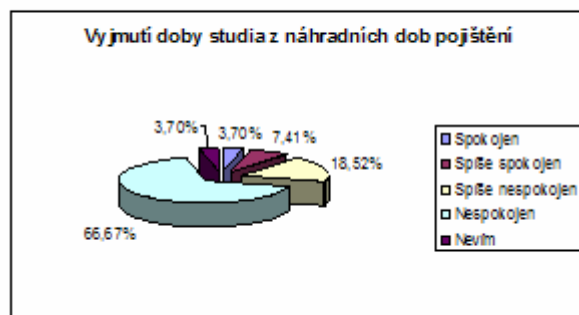

Zdroj: vlastní zpracování

Graf číslo 17: Prodlužování nutné odpracované doby   **Graf číslo 18: Vyjmutí doby studia z náhradních dob pojištění**

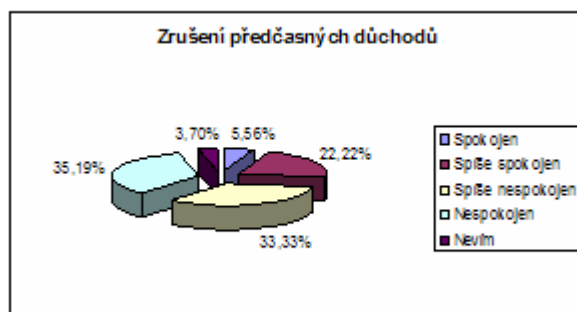

Zdroj: vlastní zpracování

Zdroj: vlastní zpracování

Graf číslo 19: Zrušení předčasných důchodů

Zdroj: vlastní zpracování

5.2. Analýza kategoriálních dat

5.2.1. Současné důchodové zabezpečení

Tabulka číslo 3: Měření závislosti úrovně znalosti systému důchodového zabezpečení na pohlaví, věku, statusu a dosaženém vzdělání respondentů

Úroveň znalostí systému					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	3	2,575	0,461966	NE	
Věk	18	34,535	0,010818	ANO	0,3265
Status	18	29,185	0,046185	ANO	0,3001
Vzdělání	12	16,858	0,155041	ANO*	

* Závislost byla prokázána pouze po sloučení kategorií Ano se Spíše ano a Ne se Spíše ne

Zdroj: vlastní zpracování

Pomocí Chí-kvadrát testu byla prokázána statisticky významná závislost mezi odpověďmi respondentů na otázku, zda znají současný systém sociálního zabezpečení a

jejich věkem a statusem (studující, pracující, důchodce a jejich kombinace). V případě faktoru vzdělání bylo nutno pro splnění podmínek užití Chí-kvadrát testu sloučit kategorie Ano se Spíše ano a Ne se Spíše ne.

Míra závislosti byla měřena pomocí Cramérova koeficientu. Existuje mírná závislost mezi odpovědí respondentů na otázku, zda znají současný systém důchodového zabezpečení a věkem, statusem a po sloučení odpovědí i mezi odpovědí a dosaženým vzděláním respondentů.

Na základě provedené analýzy nelze zamítnout nulovou hypotézu o neexistenci statisticky významné závislosti mezi pohlavím respondentů a jejich znalostí systému, ani po sloučení odpovědí.

Respondenti ve věkové kategorii 10-25 let nejčastěji odpovídali, že systém spíše neznají a že mají pouze základní informace. Dotazovaní, kteří se nacházeli ve věkových kategoriích mezi 26 až 56 nejčastěji volili odpověď spíše ano; tedy, že mají o systému obecné informace z běžných médií. Respondenti nacházející se v kategorii 65 let a více převážně odpovídali, že systém spíše neznají nebo vůbec neví jak systém funguje.

Pracující respondenti nejčastěji volili odpověď, že systém důchodového zabezpečení spíše znají a naopak studenti, že spíše neznají, což odpovídá i rozdělení do věkových kategorií.

Po sloučení odpovědí, za účelem prokázání dalších závislostí, se projevila statisticky významná závislost i pro dosažené vzdělání, kde nejčastější odpovědí vysokoškoláků, středoškoláků a respondentů s vyšším odborným vzděláním byla odpověď, že systém znají. Naopak u dotazovaných, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání bylo základní či vyučení, byla nejčastější odpověď, že systém neznají.

Tabulka číslo 4: Měření závislosti dostatku informací ve veřejných médiích na pohlaví, věku, statusu a dosaženém vzdělání respondentů

Dostatek informací ve veřejných médiích					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	3	6,13964	0,105018	NE	
Věk	18	20,846	0,287277	NE	
Status	18	20,606	0,29978	NE	
Vzdělání	12	18,0807	0,113285	NE	

Zdroj: vlastní zpracování

Na základě analýzy kontingenčních tabulek pomocí testu nezávislosti bylo prokázáno, že výsledky odpovědí na otázku zda si myslí, že téma starobních důchodů by se mělo ve veřejných médiích řešit více, nejsou ovlivněny pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním.

Tabulka číslo 5: Měření závislosti odpovědnosti za úroveň informovanosti na pohlaví, věku, statusu a dosaženém vzdělání respondentů

Odpovědnost za úroveň informovanosti obyvatel					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	4	2,405	0,661715	NE	
Věk	24	30,401	0,171854	NE	
Status	24	29,902	0,188074	NE	
Vzdělání	16	20,276	0,208067	NE	

Zdroj: vlastní zpracování

Analýza kontingenčních tabulek neprokázala závislost mezi tím, kdo podle dotazovaných nese zodpovědnost za úroveň informovanosti obyvatel ČR o systému důchodového zabezpečení a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním. Ve všech případech nebyla zamítnuta nulová hypotéza o tom, že neexistuje statisticky významná závislost mezi odpovědí a zvolenými faktory.

Tabulka číslo 6: Měření závislosti mezi názorem na roli státu v systému sociálního zabezpečení a pohlavím, věkem, statusem a dosaženém vzdělání respondentů

Role státu v systému důchodového zabezpečení					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	4	0,619287	0,960896	NE	
Věk	24	37,5649	0,038423	ANO	0,29488
Status	24	33,4426	0,095111	NE	
Vzdělání	16	18,7479	0,281975	NE	

Zdroj: vlastní zpracování

Pomocí Chí-kvadrát testu byla prokázána závislost mezi názorem respondentu na to, jakou roli by v systému měl hrát stát a věkem respondentů. Cramérův koeficient určil slabou závislost mezi odpovědí a věkem respondentů. Nejčastější odpověď pro všechny věkové kategorie mezi 10 až 55 rokem věku respondentů byla, že stát by spíše měl hrát větší roli v systému. Což znamená, že stát by měl zabezpečovat větší část důchodové dávky a soukromý sektor část menší. U věkových kategorií od 56 a více let, jichž se současné parametrické změny systému netýkají, respondenti nejčastěji volili variantu, kde by státní pilíř měl zabezpečovat největší část důchodové dávky a měl by tedy hrát největší roli v systému důchodového zabezpečení. Největší podíl odpovědí, které preferují v systému důchodového zabezpečení financování ze strany soukromého sektoru, byl u věkové kategorie 18 až 25 let.

Na hladině významnosti 0,1 byla zjištěna závislost mezi názorem respondentů a jejich statusem. Síla této závislosti je 28 %. Na otázku, zda si respondenti myslí, že v systému důchodového zabezpečení by měl hrát větší roli stát, v kategoriích studující a pracující respondenti nejčastěji volili odpověď spíše ano. Důchodci si převážně myslí, že státní pilíř by měl zabezpečovat největší část důchodové dávky.

Tabulka číslo 7: Měření závislosti mezi tím, zda respondenti využívají nějakou formu soukromého spoření na důchod a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním respondentů

Soukromé spoření na důchod					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	4	4,90944	0,296724	NE	
Věk	24	72,2401	0,000001	ANO	0,408928
Status	24	57,0888	0,000163	ANO	0,363524
Vzdělání	16	45,5637	0,000114	ANO	0,324764

Zdroj vlastní zpracování

Pearsonův Chí-kvadrát Prokázal statisticky významnou závislost mezi využíváním soukromého spoření na důchod a věkem, statusem a dosaženým vzděláním respondentů. Síla této závislosti byla měřena pomocí Cramérova koeficientu. Síla závislosti mezi odpovědí na otázku a věkem je mírná. Nejčastěji si soukromě spoří na důchod respondenti z věkové kategorie 26 až 35 let, kde většině přispívá zaměstnavatel. Počet spořících si respondentů převažuje počet těch, kteří si nespoří, u věkových kategorií v rozmezí 26 až 65 lety.

Síla závislosti mezi tím, zda si respondenti soukromě spoří na důchod a jejich statusem je také mírná. Nejčastěji soukromě spoří pracující respondenti a většině přispívá zaměstnavatel. Počet těch, kteří si spoří, mírně převažuje u důchodců a pracujících studentů.

Mezi vzděláním a soukromým spořením byla naměřena mírná závislost. Nejčastěji si soukromě spoří na důchod respondenti, kteří dosáhli středoškolského vzdělání. Počet spořících si dotazovaných převažuje nad počtem nespořících u středoškoláků, vysokoškoláků a respondentů s vyučením.

Tabulka číslo 8: Měření závislosti mezi názorem respondentů na to s jakými kritérii systému panuje v České republice obecná nespokojenost a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním respondentů

Obecná nespokojenost s kritérii systému					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	7	7,274	0,400954	NE	
Věk	42	39,403	0,585606	NE	
Status	42	25,425	0,979673	NE	
Vzdělání	28	27,605	0,485526	NE	

Zdroj: vlastní zpracování

Na základě P-hodnoty testu nebyly zamítnuty nulové hypotézy o nezávislosti názoru na obecnou nespokojenost s nastavením kritérií současného systému důchodového zabezpečení na pohlaví, věku, statusu i dosaženém vzdělání. Neexistuje statisticky významná závislost mezi tímto názorem a faktory pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním respondentů.

Tabulka číslo 9: Měření závislosti mezi názorem respondentů na systém důchodového zabezpečení v západní Evropě a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním respondentů

Názor na systém v zemích západní Evropy					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	4	3,35634	0,500058	NE	
Věk	24	39,7382	0,022832	ANO	0,303293
Status	24	28,0621	0,257466	NE	
Vzdělání	16	27,408	0,037184	ANO	0,251882

Zdroj: vlastní zpracování

Pomocí Chí-kvadrát testu byla zjištěna souvislost mezi názorem respondentů na systém důchodového zabezpečení v Evropě a věkem respondentů. Síla této závislosti je mírná. U mladších věkových kategorií převládá názor, že systémy důchodového zabezpečení v zemích západní Evropy jsou pro jejich občany nastaveny výhodněji než u nás.

Byla prokázána i závislost mezi názorem respondentů a jejich vzděláním. U všech vzdělanostních kategorií převládá názor, že systémy důchodového zabezpečení jsou v zemích západní Evropy nastaveny pro občany výhodněji. Podíl kladných a záporných odpovědí je přibližně stejný u vysokoškoláků a středoškoláků. U respondentů se základním vzděláním byl podíl kladných odpovědí (domnívají se, že systémy v západní Evropě jsou nastaveny pro občany výhodněji) největší.

5.2.2. Reforma systému důchodového zabezpečení

Tabulka číslo 9: Závislost mezi názorem na nutnost reformy systému důchodového zabezpečení a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním

Nutnost reformy					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	4	8,521509	0,074246	NE	
Věk	24	28,42869	0,242411	NE	
Status	24	29,4569	0,203448	NE	
Vzdělání	16	29,77919	0,019194	ANO	0,262552

Zdroj: vlastní zpracování

Test nezávislost neprokázal existenci významné závislosti mezi názorem respondentů na nutnost reformy a jejich pohlavím. Mezi věkem respondentů a názorem na nutnost reformy taktéž neexistuje statisticky významná závislost. Po sloučení odpovědí (Ano se Spíše ano a Ne se Spíše ne), pro účely prokázání dalších závislostí se projevila mírná závislost mezi názorem na nutnost reformy a statusem respondentů, pouze na hladině významnosti 0,1. Pracující respondenti volili nejčastěji ze všech kategorií odpověď, že reforma současného systému je nutná. Nejnižší poměr mezi kladnými a zápornými odpověďmi byl u kategorie důchodců.

Mezi vzděláním a názorem respondentů na nutnost reformy byla prokázána slabá závislost na hladině významnosti 0,5. U všech vzdělanostních kategorií převládá názor, že reforma je nutná, kromě vyučených respondentů, kde je nejčastější odpovědí, že reforma je spíše nutná. Nejvyšší poměr mezi kladnými a zápornými odpověďmi je u kategorie vysokoškolsky vzdělaných respondentů.

Tabulka číslo 11: Závislost mezi vědomostí o existenci návrhu reformy a pohlavím, věkem, statutem a dosaženým vzděláním

Znalost návrhu reformy					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérov koeficient
Pohlaví	1	4,519458	0,033514	ANO	0,200415
Věk	6	14,37339	0,02574	ANO	0,364811
Status	6	4,894165	0,55746	NE	
Vzdělání	4	10,40162	0,034186	ANO	0,310341

Zdroj: vlastní zpracování

Byla prokázána statisticky významná závislost mezi vědomostí respondentů o existenci návrhu reformy a pohlavím, statutem a dosaženým vzděláním respondentů.

Síla závislosti mezi pohlavím a tím, zda vědí o existenci návrhu reformy důchodového zabezpečení, je slabá. U žen byla častější odpověď, že o návrhu reformy neví, u mužů tomu bylo naopak.

Pomocí Cramérova koeficientu byla naměřena mírná závislost mezi odpovědí a věkem respondentů. U věkových kategorií mezi 18 až 65 rokem věku převládala odpověď, že vědí o existenci reformy. U kategorií 10 až 17 let a 65 a více naopak převládala nevědomost o existenci reformy důchodového zabezpečení. Nejvíce respondentů znalých existence návrhu reformy bylo ve věkové kategorii 18 až 25.

Mírná závislost byla také naměřena pro vztah mezi vzděláním a vědomostí o existenci návrhu reformy. Vysokoškolsky vzdělaní respondenti byli jedinou kategorií, u které převládala odpověď, že vědí o existenci návrhu reformy. Nejméně kladných odpovědí bylo u respondentů se základním vzděláním.

Tabulka číslo 12: Závislost mezi tím, zda by respondenti uvítali více informací o reformě a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým věkem respondentů

Více informací o reformě důchodového zabezpečení					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	2	7,054386	0,029391	ANO	0,255575
Věk	12	27,635	0,006259	ANO	0,357687
Status	12	18,25259	0,108255	NE	
Vzdělání	8	10,60571	0,225072	NE	

Zdroj: vlastní zpracování

Odpověď na otázku, zda by respondenti uvítali více informací o současné reformě důchodového zabezpečení je slabě závislá na jejich pohlaví a mírně na věku.

Převážná většina mužů i žen by uvítala více informací o reformě. Dostatek informací o této problematice má více mužů než žen. A více žen, než mužů, otázka důchodové reformy vůbec nezajímá.

Reforma nejvíce nezajímá respondenty ve věkové kategorii 18 až 25 let. Nejvíce projevují zájem o informace dotazovaní ve věku 26 až 35 let.

Tabulka číslo 13: Závislost mezi tím, zda si respondenti myslí, že téma starobních důchodů by se mělo více řešit ve veřejných médiích a jejich povědomím o existenci reformy systému důchodového zabezpečení

	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Povědomí o současné reformě					
Téma starobních důchodů v médiích	3	4,07706	0,253269	NE	

Zdroj: vlastní zpracování

Prostřednictvím Chí-kvadrát testu nelze zamítnout nulovou hypotézu o neexistenci statisticky významné závislosti mezi povědomím respondentů o současné reformě důchodového zabezpečení a mezi tím, zda si myslí, že je o tématu starobních důchodů dostatek informací ve veřejných médiích.

Tabulka číslo 14: Závislost mezi znalostí respondentů jak funguje současný systém důchodového zabezpečení a tím, zda by uvítali více informací o reformě

	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Znalost fungování současného systému					
Zájem o více informací o reformě	6	15,5182	0,016593	ANO	0,268036

Zdroj: vlastní zpracování

Pomocí Chí-kvadrát koeficientu byla prokázána slabá závislost mezi znalostí respondentů jak funguje současný systém důchodového zabezpečení a tím, zda mají zájem o více informací o probíhající reformě penzijního systému.

U všech skupin respondentů rozdělených dle jejich znalosti fungování systému důchodového zabezpečení převládá odpověď, že by uvítali více informací o reformě penzijního systému. Nejvýrazněji však u těch respondentů, kteří o systému důchodového zabezpečení mají obecné informace z běžně dostupných médií. Pro skupinu respondentů, kteří mají o penzijním systému pouze základní informace převažují ti, které nezajímá současná reforma důchodového zabezpečení, nad těmi, kteří o ní mají dostatek informací.

5.2.2.4. Spokojenost respondentů s navrhovanými kritérii reformy

Tabulka číslo 15: Podpora soukromého spoření

Podpora soukromého spoření					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	4	5,766116	0,217318	NE	
Věk	24	63,80209	0,000018	ANO	0,384305
Status	24	43,76814	0,008128	ANO	0,3183
Vzdělání	16	24,83286	0,072851	NE	

Zdroj: vlastní zpracování

Spokojenost respondentů s navrhovanou podporou soukromého spoření na důchod je závislá na hladině významnosti 0,05 na věku a statusu respondentů.

Spokojenost respondentů se záměrem podporovat a zvýhodňovat soukromá schémata důchodového zabezpečení je mírně ovlivněno věkem respondentů. U věkových kategorií mezi 10 a 35 rokem věku převládá odpověď, že jsou spíše spokojeni s navrhovaným kritériem. Respondenti ve věku 36 až 45 let nejčastěji volili odpověď spíše nespokojeni. Převaha nespokojenějších respondentů byla u věkových kategorií 46 až 55 a 65 a více. Nespokojenost s navrhovaným kritériem převažovala pouze u respondentů ve věku 56 až 65.

Status respondentů ovlivňuje jejich názor z 32 %. S podporou důchodového spoření jsou spíše spokojeni pracující a studenti, kteří tuto odpověď volili nejčastěji. Nadpoloviční většina důchodců je s navrhovaným kritériem úplně spokojena.

Tabulka číslo 16: Zvyšování věku odchodu do důchodu

Zvyšování věku odchodu do důchodu					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	4	1,034691	0,90449	NE	
Věk	24	25,59557	0,374024	NE	
Status	24	21,72597	0,595617	NE	
Vzdělání	16	26,58885	0,046306	ANO	0,248089

Zdroj: vlastní zpracování

Spokojenost respondentů s navrhovanou změnou systému v oblasti zvyšování věku odchodu do důchodu je slabě závislá na vzdělání respondentů. U všech vzdělanostních kategorií převládá nespokojenost se zvyšováním věku odchodu do důchodu. Pouze u vysokoškoláků byla druhá nejčastější odpověď, že jsou spíše spokojeni s navrhovanou změnou. Všichni dotazovaní, kteří byli spokojeni se zvyšováním věku odchodu do důchodu, dosáhli vysokoškolského vzdělání.

Pro pohlaví, věk a status nebyla prokázána statisticky významná závislost na spokojenosti respondentů.

Tabulka číslo 17: Prodlužování odpracované doby nutné pro získání nároku na starobní důchod

Prodlužování odpracované doby					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	4	3,127426	0,536735	NE	
Věk	24	27,88838	0,264811	NE	
Status	24	28,70598	0,23143	NE	
Vzdělání	16	13,70219	0,620888	NE	

Zdroj: vlastní zpracování

Nebyla prokázána statisticky významná závislost mezi spokojeností respondentů s prodlužováním odpracované doby nutné pro získání nároku na starobní důchod a jejich pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním. Závislost neexistuje na hladině významnosti 0,05 ani 0,1.

Tabulka číslo 18: Vyjmutí doby studia z náhradních dob pojištění

Vyjmutí doby studia z náhradních dob					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	4	6,834912	0,144883	NE	
Věk	24	36,88295	0,044979	ANO	0,292194
Status	24	30,80449	0,15954	NE	
Vzdělání	16	18,17514	0,313763	NE	

Zdroj: vlastní zpracování

Spokojenost respondentů s vyjmutím doby studia z náhradních dob pojištění je významně statisticky slabě závislá pouze na věku respondentů. U všech věkových kategorií převládá nespokojenost s navrhovanou změnou. V kategoriích 18 až 25 a 65 a více se našli respondenti, kteří jsou se změnou tohoto kritéria spokojeni.

Pro pohlaví, status a vzdělání nebyla prokázána statisticky významná závislost ani na hladině významnosti 0,05 ani 0,1.

Tabulka číslo 19: Zrušení předčasných důchodů

Zrušení předčasných důchodů					
	Stupeň volnosti	Testové kritérium χ^2	P-hodnota testu	Existuje závislost	Cramérův koeficient
Pohlaví	4	2,10332	0,716763	NE	
Věk	24	15,59292	0,90219	NE	
Status	24	35,77269	0,057768	NE	
Vzdělání	16	12,472	0,710893	NE	

Zdroj: vlastní zpracování

Pouze na hladině významnosti $\alpha = 0,1$ byla prokázána slabá závislost spokojenosti respondentů se zrušením předčasných důchodů a jejich statusem. U kategorie pracujících studentů a důchodců mírně převládala spíše nespokojenost s navrhovanou změnou. Ostatní kategorie respondentů nejsou spokojeny se záměrem zrušit předčasné důchody.

Pohlaví, věk a dosažené vzdělání nemá statisticky významný vliv na spokojenost respondentů s navrhovanou změnou kritéria systému důchodového zabezpečení.

Pro pohlaví, věk a dosažené vzdělání neexistuje významná statistická závislost.

5.3. Závěr

Pouze malá část respondentů (12 %) uvedla, že ví, jak systém důchodového zabezpečení funguje, na jakých stojí pilířích a jakým způsobem je financován. Byla prokázána mírná závislost mezi úrovní znalostí systému a věkem a statusem respondentů. Z výzkumu vyplývá, že více jsou informováni o penzijním systému respondenti od 25 let věku a jejich zájem a tedy i úroveň informovanosti klesá s rostoucím věkem. Toto rozdělení věkových skupin odpovídá i jejich statusu (student, pracující, důchodce a jejich kombinace). Největší povědomí o penzijním systému mají pracující lidé. U studentů a důchodců je úroveň znalostí o něco nižší. Většina dotazovaných by uvítala více informací o tomto tématu a z jejich nedostatku obviňuje zejména Ministerstvo práce a sociálních věcí a vládu. Pouze malá část respondentů (9 %) uvedla, že za úroveň informovanosti si mohou i sami obyvatelé České republiky. Z výzkumu vyplynulo, že převážná část respondentů si nepřeje, aby v systému důchodového zabezpečení byla

snížována role státu a zároveň zvyšována míra zodpovědnosti kladená na ně samotné. Tento názor je slabě ovlivněn věkem respondentů. Lze říci, že s rostoucím věkem sílí názor, že stát by měl v systému hrát větší roli. Což je možné vysvětlit tím, že starší generace neměly možnost během svého ekonomicky aktivního života využívat produktů soukromého spoření na důchod a jsou nebo budou na příjmech ze státního pilíře existenčně závislí. Mladší generace si mohou již od začátku své kariéry přispívat na penze prostřednictvím penzijního připojištění a jsou tedy více ochotni snižovat roli státu v systému důchodového zabezpečení.

Zhruba polovina respondentů využívá nějakou z forem soukromého spoření, což je mírně ovlivněno jejich věkem, statusem a vzděláním. Nejčastěji spoří pracující ve věku od 26 až 35 let, kterým na penze přispívá i zaměstnavatel.

Dle názoru respondentů jsou obyvatelé České republiky nejvíce nespokojeni s věkem odchodu do důchodu, který je podle nich již v současné době příliš vysoký a s výší důchodových dávek. U dotazovaných převládá názor, že penzijní systémy jsou v zemích západní Evropy nastaveny pro jejich klienty výhodněji (dřívější odchod do důchodu, kratší nutná odpracovaná doba pro získání nároku na důchod, možnost předčasných důchodů, vyšší státní dávky) než v České republice. Což může být ovlivněno faktem, že důchodci v západní Evropě mají vyšší penze. Vyšší důchody však nejsou v těchto zemích díky mírnému nastavení systému, ale spíše díky vyšší životní úrovni a diversifikaci systému důchodového zabezpečení.

Devadesát pět procent respondentů si myslí, že reforma současného systému důchodového zabezpečení je nutná a projevila se zde slabá závislost na vzdělání respondentů. Lze konstatovat, že čím vyšší je dosažené vzdělání respondentů, tím více potřebná reforma dotazovaným připadá. I přes to, že skoro všichni respondenti považují reformu penzijního systému za důležitou, povědomí o její existenci a postupném uplatňování současného návrhu má pouze polovina dotazovaných. Byla prokázána slabá závislost na pohlaví respondentů, kdy o reformě jsou častěji informováni muži a mírná závislost na věku a vzdělání. Stejně jako v případě znalosti systému důchodového zabezpečení jsou o reformě opět méně informované mladší a ty nejstarší věkové

kategorie. Z výsledků je patrné, že čím vyšší vzdělání respondenti dosáhli, tím více jich mělo povědomí o současné reformě důchodového zabezpečení. Převážná většina dotazovaných má zájem o více informací o reformě. Tato odpověď byla slabě závislá na pohlaví respondentů, kdy spíše ženy nemají zájem o informace, protože je toto téma nezajímá. Nejvíce projevila zájem o informace o důchodové reformě věková kategorie od 26 do 35 let.

Byla prokázána slabá statistická závislost mezi znalostí systému důchodového zabezpečení a tím, zda by respondenti uvítali více informací o reformě. Dá se říci, že respondenty, které nezajímá systém důchodového zabezpečení jako takový, neprojevují ani zájem o informace z oblasti jeho reformování.

Co se týče parametrických změn, byli respondenti nejvíce nespokojeni s aktuálním zvyšováním věku odchodu do důchodu a vyjmutím doby studia z náhradních dob pojištění. Byla prokázána slabá závislost mezi spokojeností se zvyšováním věku odchodu do důchodu a vzděláním respondentů. Výsledky naznačují, že s rostoucí úrovní dosaženého vzdělání klesá nespokojenost s navrhovanou změnou. Názor na vyjmutí doby studia z náhradních dob pojištění je mírně ovlivněn věkem respondentů. Překvapivě právě v mladších generacích, tedy u současných studentů bylo nejvíce zastánců této změny.

O systému důchodového zabezpečení a jeho současné reformě má největší povědomí pracující střední generace. Mladá generace o toto téma ještě neprojevuje zájem, ale je více otevřená změnám systému, proto by se politici měli zaměřit informační kampaň o systému důchodového zabezpečení a jeho reformě na mladší generace. Těch starších generací už se změny a reformy systému většinou netýkají, a proto s o toto téma také moc nezajímají.

Dá se říci, že respondenti jsou nespokojeni se současným systémem důchodového zabezpečení a chtějí ho reformovat, ovšem současně nejsou ochotni přijmout větší zodpovědnost za své budoucí penze. Jsou nespokojeni s každou parametrickou změnou systému, ač v zemích západní Evropy jsou systémy nastaveny stejně přísně a většinou i

přísněji. Pozitivní vývoj je možné zaznamenat v rostoucím množství klientů soukromého spoření a rostoucím zájmu zaměstnavatelů, se v systému angažovat.

Nejen z důvodu velké finanční náročnosti na změnu struktury systému ale i kvůli vysoké míře neznalosti systému důchodového zabezpečení občany ČR a jejich neochotě přijmout navrhované změny, bude pro politiky velice obtížné reformu důchodového zabezpečení prosadit. Zásadní význam v prosazování současné reformy bude schopnost politiků podat lidem přesné informace a spolehlivé odhady o budoucím systému důchodového zabezpečení.

6. Seznam literatury

- 1 Bezděk, V.: **Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (současný stav a potřeba reform), I. díl.** Praha: 2000, VP č. 25
- 2 Hebák, P. a kol.: **Vícerozměrné statistické metody 3.** Praha: Informatorium, 2005, ISBN 80-7333-039-3.
- 3 Hudečková, H a Kučerová, E.: **Úvod do sociální politiky.** Praha: ČZU, 2003, ISBN 80-213-1086-3
- 4 Klváčová, E.: **Prohlubování evropské integrace.** Praha: Professional Publishing, 2004, ISBN 80-86419-78-9.
- 5 Krebs, V. a kol.: **Sociální politika.** Praha: Aspi, 2007, ISBN 80-7357-276-1
- 6 Munková, G.: **Sociální politika v evropských zemích.** Praha: Karolinum, 2004, ISBN 80-246-0780-8.
- 7 Potůček, M.: **Křížovatky české sociální reformy.** Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, ISBN 80-85850-70-2.
- 8 Potůček, M.: **Sociální politika.** Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, ISBN 80-85850-01-X.
- 9 Příbová, M. a kol.: **Marketingový výzkum v praxi.** Praha: Grada Publishing, 1996, ISBN 80-7169-299-9.
- 10 Rys, V.: **Česká sociální reforma.** Praha: Karolinum, 2003, ISBN 80-246-0588-0
- 11 Řezanková, H.: **Analýza kategoriálních dat.** Praha: Oeconomica, 2005, ISBN 80-245-0926-1.
- 12 Svatošová, L., Kába, B.: **Statistické metody II.** Praha: ČZU, 2008, ISBN 978-80-213-1736-9.

6.1. Internetové stránky

<http://www.mpsv.cz> (k 08.03.2010)

<http://www.finance.cz> (k 02.03.2010)

<http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/> (k 18.03.2010)

<http://home.zcu.cz/~friesl/hpsb/ch12.html> (k 28.03.2010)

7. Seznam tabulek a grafů

Graf číslo 1 – Pohlaví respondentů

Graf číslo 2 – Věkové kategorie respondentů

Graf číslo 3 – Současný status respondentů

Graf číslo 4 – Dosažené vzdělání respondentů

Graf číslo 5 – Znalost současného systému důchodového zabezpečení

Graf číslo 6 – Potřeba více informací o důchodovém zabezpečení ve veřejných médiích

Graf číslo 7 – Kdo nese největší zodpovědnost za informovanost obyvatel ČR

Graf číslo 8 – Větší role státu v systému důchodového zabezpečení

Graf číslo 9 – Využívání některé z forem soukromého spoření

Graf číslo 10 – Názor na obecnou nespokojenost s kritérii systému

Graf číslo 11 – Názor na penzijní systémy v západní Evropě

Graf číslo 12 – Nutnost reformy v ČR

Graf číslo 13 – Povědomí o existenci návrhu reformy

Graf číslo 14 – Zájem o více informací

Graf číslo 15 – Podpora soukromého spoření

Graf číslo 16 – Zvyšování věku odchodu do důchodu

Graf číslo 17 – Prodlužování nutné odpracované doby

Graf číslo 18 – Vyjmutí doby studia z náhradních dob pojištění

Graf číslo 19 – Zrušení předčasných důchodů

Tabulka číslo 1 – Dvourozměrná kontingenční tabulka

Tabulka číslo 2 – Porovnání parametrů penzijních systému ve vybraných zemích

Tabulka číslo 3 – Měření závislosti úrovně znalosti systému důchodového zabezpečení na pohlaví, věku, statusu a dosaženém vzdělání respondentů

Tabulka číslo 4 – Měření závislosti dostatku informací ve veřejných médiích na pohlaví, věku, statusu a dosaženém vzdělání respondentů

Tabulka číslo 5 – Měření závislosti odpovědnosti za úroveň informovanosti na pohlaví, věku, statusu a dosaženém vzdělání respondentů

Tabulka číslo 6 – Měření závislosti mezi názorem na roli státu v systému sociálního zabezpečení a pohlavím, věkem, statusem a dosaženém vzdělání respondentů

Tabulka číslo 7 – Měření závislosti mezi tím, zda respondenti využívají nějakou formu soukromého spoření na důchod a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním respondentů

Tabulka číslo 8 – Měření závislosti mezi názorem respondentů na to s jakými kritérii systému panuje v České republice obecná nespokojenost a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním respondentů

Tabulka číslo 9 – Měření závislosti mezi názorem respondentů na systém důchodového zabezpečení v západní Evropě a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním respondentů

Tabulka číslo 10 – Závislost mezi názorem na nutnost reformy systému důchodového zabezpečení a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním

Tabulka číslo 11 – Závislost mezi vědomostí o existenci návrhu reformy a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým vzděláním

Tabulka číslo 12 – Závislost mezi tím, zda by respondenti uvítali více informací o reformě a pohlavím, věkem, statusem a dosaženým věkem respondentů

Tabulka číslo 13 – Závislost mezi tím, zda si respondenti myslí, že téma starobních důchodů by se mělo více řešit ve veřejných médiích a jejich povědomím o existenci reformy systému důchodového zabezpečení

Tabulka číslo 14 – Závislost mezi znalostí respondentů jak funguje současný systém důchodového zabezpečení a tím, zda by uvítali více informací o reformě

Tabulka číslo 15 – Podpora soukromého spoření

Tabulka číslo 16 – Zvyšování věku odchodu do důchodu

Tabulka číslo 17 – Prodlužování odpracované doby nutné pro získání nároku na starobní důchod

Tabulka číslo 18 – Vyjmutí doby studia z náhradních dob pojištění

Tabulka číslo 19 – Zrušení předčasných důchodů

8. Seznam příloh

Příloha číslo 1 – Dotazník

Příloha číslo 2 – Nástroje sociální politiky

Příloha číslo 3 – Struktura sociálního zabezpečení

Příloha číslo 1- Dotazník

System důchodové zabezpečení

Identifikace respondentů

1) Jakého jste pohlaví?

- a) Žena
- b) Muž

2) Kolik je Vám let?

- a) 10-17
- b) 18 – 25
- c) 26 – 35
- d) 36 – 45
- e) 46 – 55
- f) 56 – 65
- g) 65 a více

3) V současné době:

- a) Studuji
- b) Studuji a pracuji
- c) Pracuji
- d) Pracuji a současně pobírám dávky starobní důchod
- e) Nepracuji a pobírám starobní důchod
- f) Jiná možnost.....

4) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Základní
- b) Vyučení
- c) Středoškolské
- d) Vyšší odborná škola
- e) Vysokoškolské

Současné důchodové zabezpečení

5) Víte jakým způsobem funguje současný systém důchodového zabezpečení v ČR?

- a) Ano (vím jaké má systém pilíře i způsob financování)
- b) Spíše ano (mám obecné informace z běžných médií)
- c) Spíše ne (mám pouze základní informace)
- d) Ne (nevím jak systém funguje)

6) Myslíte si, že téma starobních důchodů by se mělo řešit ve veřejných médiích více?

- a) Ano (je třeba aby veřejnost o tomto tématu měla více informací)

- b) Spíše ano (uvítal/a bych více informací z některých oblastí důchodového zabezpečení)
- c) Spíše ne (myslím že je dostatek běžně dostupných informací)
- d) Ne (o tomto tématu média informovat nemusí)

7) Kdo podle Vás nese největší zodpovědnost za úroveň informovanosti obyvatel ČR o systému důchodového zabezpečení?

- a) Vláda
- b) Ministerstvo práce a sociálních věcí
- c) Média
- d) Sami obyvatelé ČR
- e) Jiné.....

8) Myslíte si že, v systému důchodového zabezpečení by měl hrát větší roli stát?

(soukromý sektor: zaměstnavatel, soukromé spoření na důchod)

- a) Ano (státní pilíř by měl zabezpečovat největší část důchodové dávky)
- b) Spíše ano (státní pilíř by měl zabezpečovat větší část důchodové dávky a soukromý sektor menší)
- c) Spíše ne (státní pilíř by měl zabezpečovat menší část důchodové dávky a soukromý sektor větší)
- d) Ne (zodpovědnost za největší část důchodové dávky by měl nést soukromý sektor)

9) Využíváte nějaké formy soukromého spoření na důchod?

- a) Ano, spořím si sám
- b) Ano, spořím si sám a přispívá mi zaměstnavatel
- c) Ano, přispívá mi zaměstnavatel
- d) Ne, nevyužívám žádnou formu soukromého spoření na důchod

10) Myslíte si, že v současné době panuje v ČR obecná nespokojenost s:

(možno zaškrtnou více odpovědí)

- a) Věkem odchodu do důchodu
- b) Nutnou odpracovanou dobou pro získání nároku na starobní důchod
- c) Rozdílným věkem odchodu do důchodu pro muže a ženy
- d) Možností předčasného důchodu
- e) Výší důchodových dávek
- f) Žádná z uvedených možností
- g) Další možnosti.....

11) Myslíte si že v zemích západní Evropy(Německo, Francie, Anglie) jsou nastaveny pro obyvatele výhodnější kritéria důchodového systému (dřívější odchod do důchodu, kratší nutná odpracovaná doba, lepší možnost předčasných důchodů, vyšší státem hrazené dávky)?

- a) Ano (pro všechny vyjmenovaná kritéria)
- b) Spíše ano (pro větší část vyjmenovaných kritérií)
- c) Spíše ne (pro menší část vyjmenovaných kritérií)
- d) Ne (pro žádné z kritérií)

Reforma systému důchodového zabezpečení

12) Myslíte si, že je nutné současný systém důchodového zabezpečení reformovat?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

13) Víte, že existuje návrh podle něž se již reformuje systém důchodového zabezpečení?

- a) Ano
- b) Ne

14) Uvítali byste více informací o reformě systému důchodového zabezpečení?

- a) Ano
- b) Ne, mám dostatek informací
- c) Ne, nezajímá mě to

Na škále od 1 do 4 zaškrtněte jak jste spokojeni s navrhovanou reformou u jednotlivých kritérií (kde 1- velmi spokojený/á, 4 – velmi nespokojený/á).

15) Podpora soukromého spoření na důchod.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4

16) Zvyšování věku odchodu do důchodu.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4

17) Prodlužování odpracované doby nutné pro získání nároku na starobní důchod.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4

18) Vyjmutí doby studia z náhradních dob pojištění.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4

19) Zrušení předčasných důchodů.

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4

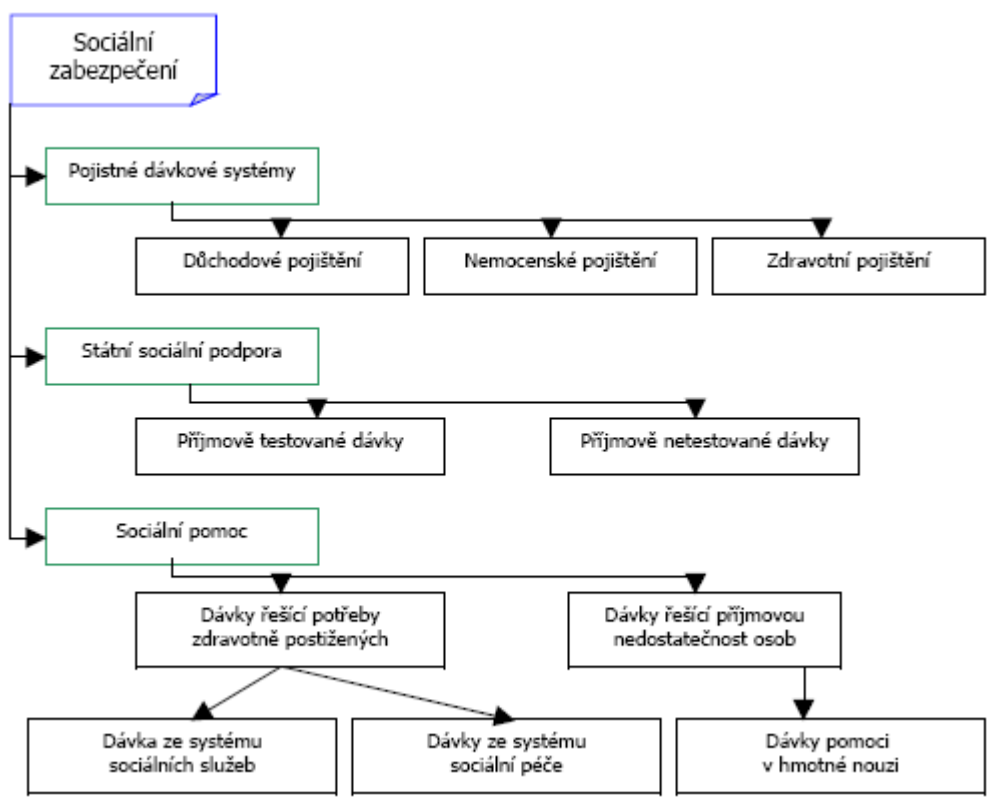
Zdroj: vlastní zpracování

Příloha číslo 2. Nástroje sociální politiky

Zdroj: Veřejná správa, Moravskoslezský kraj

Příloha číslo 3. Struktura sociálního zabezpečení

Zdroj: Veřejná správa, Moravskoslezský kraj